

Red manje braće

POSLANI

EVANGELIZIRATI U ŽUPI U BRATSTVU I MALENOSTI

Priredilo:

Generalno tajništvo za evangelizaciju

Generalna kurija Reda manje braće
Rim – Zagreb, 2009.

Biblioteka «Brat Franjo», Dokumenti 50

Nakladnik:

Južnoslavenska konferencija
provincijalnih ministara OFM,
Kaptol 9, Zagreb

Preveo: fra Marinko Pejić

Lektura i korektura: fra Dragan Ružić

Tehničko uređenje: Fra Petar Filić

Za internu upotrebu.

Grafika Markulin, Lukavec

SADRŽAJ

PREDGOVOR	5
UVOD	8
1. ŽUPA DIO BOŽJEGA NARODA	11
1. Župa u Crkvi	13
2. Neki izazovi	14
1. Socijalno-kulturološki i religijski kontekst	15
2. Crkveni kontekst	16
3. Odluke za obnovu župe	17
2. MANJA BRAĆA I ŽUPA	21
1. U svjetlu povijesti	23
2. U svjetlu posebnih prilika	25
3. U svjetlu zakonodavstva Reda	27
3. FRANJEVAČKE KARAKTERISTIKE ŽUPNOG PASTORALA	31
1. Svjedoci i služitelji Riječi (martyria)	33
1. <i>Bratstvo i Riječ</i>	33
2. <i>Bratstvo u službi Riječi</i>	37
2. Sa svim stvorenjima klanjatelji u duhu i istini (liturgia)	42
1. <i>Euharistijsko bratstvo</i>	42
2. <i>Bratstvo evangelizira liturgijom</i>	44
3. Znakovi i čimbenici zajedništva (koinonia)	49
1. <i>Bratstvo – svjedok zajedništva</i>	49
2. <i>Bratstvo u službi zajedništva</i>	50
4. Zadovoljni među siromasima i mirotvorcima (diaconia)	53
1. <i>Bratstvo – svjedok malenosti</i>	54
2. <i>Bratstvo koje služi usred svijeta</i>	55
5. Poslani cijelom svijetu (missio)	58
1. <i>Bratstvo živi poslanje 582. Misionarsko bratstvo izgrađuje misionarsku župu</i>	62

Predgovor

Nalazimo se u 2009. godini, u osmostoljetnoj obljetnici utemeljenja našega Reda. To je dobra prilika da se prisjetimo i da s obnovljenim oduševljenjem živimo ono što po svome postanku i jesmo: *kontemplativno-bratstvo-u-poslanju*. Franjo nas je poslao da životom i riječju naviještamo Radosnu vijest. To poslanje u sebi uključuje i našu spremnost da budemo na usluzi mjesnoj Crkvi u župnom pastoralu, na mnogo različitih načina, u različitim zemljama i različitim situacijama, s velikim brojem braće koja su angažirana na ovom polju.

Ovaj *priručnik*, “U bratstvu i malenosti poslani evangelizirati u župi”, koji imam čast ovdje predstaviti, htio bi biti pomoć čitavom našem Redu, naročito onim bratstvima koja su prisutna i djeluju na župama, da što bolje organiziraju svoje djelovanje na ovom području u skladu s vrijednostima naše karizme, posebno s obzirom na bratstvo i malenost.

Aktualna situacija postavlja velike izazove pred evangelizaciju u župama. U *Priručniku* se govori o globalizaciji, o novim tehnologijama, o urbanizaciji o vjerskom i kulturalnom pluralizmu, sve to dovelo je do dubokih promjena na mnogim područjima života pojedinih ljudi i obitelji i čitavih zajednica. S jedne strane te promjene su stvorile i nove mogućnosti naviještanja evanđelja, za crkveni život i za naglašeniji misionarski pastoral. S druge strane te promjene dovede i do nekih novih i kompleksnih problematika koje mogu dodatno usložiti društveni i zajednički život te u određenoj mjeri otežati obnovu župnog pastora.

Na *bratstva* koja su uključena u župe spada iščitavati znakove vremena i tumačiti ih u svom konkretnom kontekstu i po smjernicama mjesne Crkve za župni pastoral. U tom smislu bi posjetio na ono što sam pisao u izvješću za Izvanredni generalni kapitul 2006.: “Ostajući pozorni na liturgijsko događanje, na podjeljivanje sakramenata i praksu pobožnosti, moramo raditi kako bi vjera ponovno zadobila središnje mjesto, motivirajući krštenike da budu djelatni posrednici evangelizacije. Ne zaboravljajući na kršćane koji su uklju-

čeni u izgradnju Kraljevstva, moramo upraviti svoj pogled osobito prema mnoštvu onih koji su kršteni a nisu evangelizirani, prema novim stvarnostima našega vremena, neizmjerne pokretljivosti ljudi kao i običnom fenomenu migracije. Ne zaboravljajući ždevedeset i devet ovaca' koje su u ovčinjaku, moramo izići u potragu za žizgubljenom ovcom', jer je i ona određena za Kraljevstvo" (br. 82).

Htio bih još istaći temeljnu važnost koja je dobro naglašena u *Priručniku*, a tiče se eminentno franjevačkog karaktera našeg načina evangelizacije u župi. Pitanje koje se ovdje nameće nije treba li ili ne prihvaćati župni pastoral, nego na koji način ga obavljati kao manja braća. U tom smislu, *Priručnik* u razmišljanju o našoj nazočnosti na župama vodi računa o specifičnostima naše *karizme*. Osim što ukazuje na taj tip evangelizacije, koja je u skladu s našom legislativom, tekst u III. poglavlju predlaže i neke franjevačke karakteristike župnog pastora. U njemu se nudi i praktična pomoć kako spojiti služenje na župi i naš franjevački život, dakle, kako uskladiti zahtjeve vlastite župnoj službi s onim što je vlastito životu manjega brata. Ovaj dio se sastoji od pet dijelova: slušanje-svjedočenje Riječi (*martyria*), slavljenje (*liturgia*), zajedništvo (*koinonia*), služenje (*diaconia*) i misionarski polet (*missio*). Za svaku od nabrojanih dimenzija jasno se nude dva moguća puta za djelotvorniji pastoralni angažman: jedan je svjedočenje životom, osobnim i zajedničkim, a drugi se sastoji od različitih pastoralnih aktivnosti.

Pozivam vas, na kraju, da obratite pozornost na ono što piše u *Uvodu* o aktivnom i kreativnom prihvaćanju *Priručnika*. Župne prilike u kojima živimo i radimo toliko su različite da ih tekst, predviđen za čitav Red, naravno, ne može sve uzeti u obzir i u tom smislu ne može svima izići u susret. Odatle i potreba da se *Priručnik* razumije kao sredstvo koje će nam pomoći da osobno i zajednički razmotrimo način evangelizacije u župama, tako da ostanemo vjerni našoj *karizmi* te istodobno odgovorimo na potrebe naših crkvenih zajednica.

Od srca zahvaljujem članovima *Komisije* koju je imenovao Generalni definatorij i koja je pomogla *Generalnom tajništvu za evangelizaciju* u pripremi ovog *Priručnika*. Zahvaljujem fra Fernandu Uribeu, fra Hansu-Georgu Löfleru, fra Ivanu Šarčeviću, fra Lawrensu Hayesu, fra Viti Braconeu, kao i fra Massimou Tedoldiu za prvu

verziju na talijanskom te fra Luigiju Peruginiju za konačnu verziju i za tehničko uređenje teksta za izdavanje.

Otac milosrđa, koji je poslao Sina svoga u svijet da bude njegovo evanđelje i koji je poslao Duha Svetoga da nadahne Crkvu u svom pozivu i poslanju evangelizacije, po zagovoru Presvete Djevice Marije – koja je postala Crkva i sv. Franje, *Glasnika Velikoga kralja*, blagoslovio svu braću koja rade u župama i učinio plodnim njihovo služenje mjesnim Crkvama.

Rim, na Bogojavljenje, 6. siječnja 2009.

Fra José Rodríguez Carballo, OFM

Generalni ministar

Uvod

Zaključni dokument Generalnog kapitula iz 1997., baveći se različitim vidovima evangelizacije, pozvao je Generalni definatorij da priredi studiju o našoj nazočnosti u župnom pastoralu, posebno s obzirom na naš “stil” djelovanja u župama iznalazeći i nove oblike i nove modele evangelizacije, u suradnji s mjesnom Crkvom i u vjernosti našoj karizmi.¹

Da bi se provelo ono što je na kapitolu traženo, Generalni definatorij je ustanovio Međunarodnu komisiju koja je skupila relevantne podatke iz različitih provincija i jedinica Reda, i na temelju pristiglog materijala priredila studiju o aktualnoj evangelizacijskoj praksi na korištenje Generalnom definatoriju.

Bio je to prvi korak. U svom izvješću za Generalni kapitul 2003. generalni ministar ističe: “Očekuje nas dug put, s jedne strane na ponovnom promišljanju naše nazočnosti u župama, s druge strane na iznalaženju novih modela i aktivnosti kao manje braće. Svi smo uključeni u taj proces traženja novih strategija i oblika djelovanja kako bismo današnjem čovjeku ponudili velikodušno i učinkovito služenje u skladu s našim načinom života.”²

Da bi na neki način konkretizirali ovaj dugi i kompleksni proces te ohrabрили stvaranje jednog “novog mentaliteta”, *Međunarodno vijeće za evangelizaciju*, na svom zasjedanju 2004. predložilo je sastavljanje *priručnika za animiranje župnog pastorala*. Generalni definatorij je odobrio prijedlog Vijeća i ustanovio *Komisiju* koja je trebala pomoći *Generalnom tajništvu za evangelizaciju (GTE)* pri stvaranju *priručnika*. Komisija se više puta sastajala da izvrši povjereni joj zadatak.

1 Usp. Dalla memoria alla profezia: orientamenti e proposte, Documento del Capitolo generale 1997., n. 14; Le priorità per il sessennio 1997-2003, 1998., 4; Il Signore ti dia pace, Proposte, 19, Documento del Capitolo generale 2003; OFM. Prioritates 2003-2009. Seguaci di Cristo per un mondo fraterno, 2004., 4.

2 G. Bini, *Vocavit nos Deus ut eamus per mundum*, Relazione al Capitolo generale 2003., str. 19.

Nakon dugog i napornog rada, *Priručnik* je konačno dovršen. Vođeći računa s jedne strane o recentnim dokumentima Reda, naročito o dokumentu: *Riempire la terra del Vangelo di Cristo (Ispuniti zemlju Kristovim evanđeljem)* iz 1996., i s druge strane imajući u vidu velik broj braće koji žive i rade na župama, u zemljama i situacijama često vrlo različitim, *Priručnik* bi htio ponuditi niz tema za razmišljanje, niz poticaja koji mogu obogatiti naše služenje i podsjetiti nas na naše plodno prvotno nadahnuće. *Priručnik* ima prije svega za cilj pomoći braći u obavljanju “tradicionalne” službe naviještanja, u skladu s franjevačkom karizmom, ne zaboravljajući pri tome da su manja braća poslana u čitav svijet da dadnu “svjedočanstvo, riječju i djelom, da nema nitko svemoguć osim Gospodina” (usp. 2P,10).

Priručnik se sastoji od tri poglavlja. U *prvom* je riječ o župi općenito, promatranoj kao dio Božjega naroda, koja stoga uključuje posebnu dimenziju blizine s narodom i kao dio kanonske strukture Crkve. U *drugom* poglavlju se radi o shvaćanju župe unutar Franjevačkog reda: najprije se donosi kratki povijesni pregled kompleksnog odnosa koji karakterizira binom fratri-župe, potom pregled različitih tipologija župa koje danas naša braća opslužuju; a potom slijedi analiza aktualnog zakonodavstva koja se tiče ove teme. U *trećem* poglavlju *Priručnik* predlaže i neke franjevačke karakteristike župnog pastorala. U njemu se nudi i praktična pomoć kako spojiti služenje na župi i naš franjevački život, dakle, kako uskladiti zahtjeve župne službe s onim što je vlastito životu manjeg brata. Ovaj prilog se sastoji od pet dijelova: slušanje-svjedočenje Riječi (*martyria*), slavljenje (*liturgia*), zajedništvo (*koinonia*), služenje (*diaconia*) i misionarski polet (*missio*).

Nakon svakog poglavlja doneseni su i prijedlozi za osobno i zajedničko produbljivanje tematike, prijedlozi koji se smatraju bitnima za kreativnije prihvaćanje samog *Priručnika*. Ne radi se, naravno, tek o čitanju ili studiranju dokumenta da bi se procijenila njegova vrijednost, pa ni da bi ga se primijenilo na svaku situaciju. Traži se prije svega da se poticaji za razmišljanje i ponuđena motivacija usporede s konkretnom situacijom i iskustvom pastorala u župi koja nam je povjerena.

Generalno tajništvo za evangelizaciju nada se da će ponuđeni *Priručnik* moći poslužiti kao dodatni poticaj, zajedno sa slavljenjem

milosti početaka, za prihvaćanje službi župnog pastora, kao mjesto i način evangelizacije sukladan franjevačkom stilu života, u bratstvu i malenosti, u zajedništvu s Crkvom, te kao odgovor na zahtjeve našega vremena.

Fra Nestor Inacio Schwez, OFM
Generalni tajnik za evangelizaciju

1.

ŽUPA DIO BOŽJEGA NARODA

U ovom poglavlju u prvom redu se opisuje sam pojam župe, onako kako se pojavljuje u plodnom postkoncilskom teološkom razmišljanju; koji su to aktualni izazovi koji nastaju u kompleksnom socijalno-društvenom i crkvenom kontekstu, predstavljena su još i neka rješenja za obnovu župnog pastorala.

1. Župa u Crkvi

“Župa je određena zajednica vjernika trajno ustanovljena u partikularnoj Crkvi, za koju je pastirska briga, pod vlašću dijecezanskog biskupa, povjerena župniku kao njezinu vlastitom pastiru.”³ Župa je po definiciji *Zakonika kanonskog prava* dio biskupije, koja je u opet sa svoje strane dio “Božjeg naroda koji je povjeren biskupu na pastirsku brigu, dakako uz suradnju prezbiterija. Ukoliko je povezana sa svojim pastirom i skupljena od njega po evanđelju i euharistiji u Duhu Svetom, ona tvori mjesnu Crkvu, u kojoj je doista prisutna i djeluje jedna, sveta, katolička i apostolska Kristova Crkva.”⁴

Novije crkveno učiteljstvo, koje proistječe iz viđenja Crkve II. vatikanskog sabora⁵ uočilo je neke važne aspekte župe i svu kompleksnost pastorala koji treba uskladiti s vremenom i prostorom kako bi se moglo vjerno odgovoriti zahtjevima evanđelja i današnjeg čovjeka.

Postignuti rezultati u tom smislu tiču se prvenstveno sljedećih pitanja:

- *Odnos župe i mjesne Crkve.* Župa je sastavni dio partikularne Crkve, štoviše, ona je “temeljna jezgra u svakodnevnom životu biskupije”⁶.
- *Župa kao zajednica vjernika.* Prema apostolskoj pobudnici *Christifideles laici* “župa u načelu nije neka struktura, ni teritorij... već prije svega Božja obitelj, bratstvo povezano duhom jedinstva”... “utemeljena na teološkoj stvarnosti, jer je euharistijska zajednica... zajednica vjere i organska zajednica u kojoj je župnik, koji predstavlja dijecezanskog biskupa, hijerarhijska poveznica s mjesnom Crkvom”. Župa je lokalizirana Crkva, dakle, “sama Crkva koja živi usred kuća svojih sinova i kćeri”⁷.
- *Župa kao pastoralni izbor.* Upravo stoga što je župa lokalizacija mjesne Crkve, mjesto u kojem vjernici mogu imati konkretno iskustvo Crkve, ona je povijesni izbor Crkve, pastoralni izbor

3 *Zakonik kanonskog prava*, kan. 515 § 1.

4 *Christus Dominus*, Dekret II. vatikanskog sabora o pastirskoj službi biskupa, 1965., 11.

5 *Usp. Lumen gentium*, Dogmatska konstitucija o Crkvi, II. vatikanskog sabora, 1964., naročito poglavlja 1. 2. 5. 7.

6 Ivan Pavao II, *Pastores gregis*, Postsinodalna apostolska pobudnica, 2003., 45.

7 Ivan Pavao II, *Christifideles Laici*, Postsinodalna apostolska pobudnica, 1988., 26.

kako bi se na mnoge i različite načine dao oblik evanđelju u samom središtu ljudskog postojanja.⁸

- *Župa kao prisutnost blizine vjernicima.* Dokument III. zasjedanja latinoameričkih biskupa smatra da župa na “potpun način ostvaruje ulogu Crkve stoga što prati ljude čitav život u odgoju i rastu u vjeri. Župa je središte usklađivanja i organizacije zajednicâ, grupa i pokreta. Slavljenje euharistije i drugih sakramenata na jasniji način čini vidljivim sveopći karakter Crkve... Za kršćanina župa postaje mjesto bratskog susretanja s osobama i dobrima, nadilazeći tako ograničenja uobičajena za male zajednice. U župi su dostupne mnoge usluge koje nije moguće ostvariti u malim zajednicama, naročito s obzirom na misionarsku dimenziju i promociju ljudskog dostojanstva, kao što je slučaj imigranata, manje ili više stabilnih, zatim ljudi na rubu društva ili općenito najpotrebitijih.”⁹

2. Neki izazovi

Župa kao osnovna ćelija mjesne Crkve ima zadatak utjeloviti poruku evanđelja i staviti svima na raspolaganje preobilno bogatstvo “dobara” spasenja koje je Krist povjerio Crkvi. Župa konstantno mora voditi računa o dvojakoj vjernosti: vjernosti Kristovom evanđelju, koje se u svom neiscrpnom bogatstvu mora stalno iznova otkrivati; i vjernosti onome kome je evanđelje upućeno, a koji prolazi nimalo laganim “putem” aktualne povijesti. Iznevjeriti se ovoj dvostrukoj vjernosti značilo bi izići pred ljude praznih ruku ili ne znati kome darovati Radosnu vijest.

Upravo da se naglasi ta apsolutna potreba župe da *upozna primatelja* Božje poruke, nudi se ovdje kratki osvrt današnjeg socijalno-kulturalnog i religijskog konteksta u kojem živimo. Zacijelo, jedino poznavanjem suvremenog društva, sa svim njegovim velikim mogućnostima i kompleksnim problematikama, može se voditi dijalog s njime i ponuditi mu dobra koje župa ima namjeru savjesno posredovati.

8 Ivan Pavao II, *Ecclesia in America*, Postsinodalna apostolska pobudnica, 1999., 41.

9 *Dokument iz Pueblo*, 644.

1. Socijalno-kulturološki i religijski kontekst

Aktualni socijalno-kulturološki i religijski kontekst karakteriziraju naročito sljedeće pojave:

- *Globalizacija i nove tehnologije.* S jedne strane, naš svijet je postao *globalno selo*, s iznimno olakšanom komunikacijom, proizvodnjom, protokom robe i informacija; s druge strane, svijet sve više poprima lice *globalnog tržišta* s marginalizacijom i isključivanjem mnoštva ljudi što onda uzrokuje veliki val migracija. Zbog mnoštva međusobno suprotstavljenih poruka koje ta pojava izaziva, globalizacija postaje ponekad uznemirujuć faktor koji djeluje na mentalitet, na etiku, na odnos prema stvorenom te na same međuljudske odnose i obiteljski život. Suprotno svom imenu, globalizacija ponekad izaziva zatvaranje u vlastiti “svijet” i vlastito “selo”. Ovakva reakcija često rađa dodatnom iscjepkanošću i getoizacijom te različitim oblicima individualizma.¹⁰

Globalizacija, ipak, predstavlja izazov za župu. Iako je točno da je župa lokalizirana Crkva, ona je isto tako pozvana biti “mjesto” prihvaćanja i gostoprimstva univerzalnog karaktera, a za nas franjevce, samostan je čitav svijet, pa nas se stoga problemi i potrebe svih ljudi svijeta.¹¹

- *Urbanizacija.* Masovno koncentriranje ljudi, naročito u velikim predgrađima, dovodi do gubitka identiteta i sigurnih uporišnih točki. Nedostatak prostora i dodira s prirodom šteti osobnoj i zajedničkoj ravnoteži. Zagađenost svake vrste: zraka, sluha, vida, često su samo vanjski pokazatelji dublje zagađenosti koja truje unutarne zdravlje i međuljudske odnose.

Ovo je prilika da preispitamo našu nazočnost, da se odlučimo biti među ljudima, naročito kao *evanđeosko bratstvo*, kako bismo bili “mjesto” veće ljudskosti, socijalizacije i poštivanja dostojanstva svake osobe.¹²

10 Usp. Ivan Pavao II, *Ecclesia in Asia*, Postsinodalna apostolska pobudnica, 1999., 39.

11 Usp. Ivan Pavao II, *Ecclesia in Europa*, Postsinodalna apostolska pobudnica, 2003., 100.

12 *Isto*, 15.

Kulturalni i vjerski pluralizam. Danas ljudi sve češće žive u multikulturalnim i multireligijskim društvima. Ovakva situacija pruža prilike za otvaranje i upoznavanje drugoga te za međusobno obogaćivanja. Može izazvati i strah od drugoga i “drugacijeg”, te do podizanje zidova prema ljudima drugih kultura i religija, ili može izazvati nezainteresiranost i zatvorenost prema tim pojavama, što sve može otežati svjedočenje i prenošenje kršćanske vjere, ili čak može onemogućiti razumijevanje vlastitog identiteta.¹³

2. Crkveni kontekst

U Crkvi se može osjetiti svjež i plodan duh novosti, ali i duh suprotstavljanja i zaostajanja. Prihvatanje koncilske ekleziologije, sa svojim kasnijim dopunama i tumačenjima, nije uvijek samo po sebi razumljivo. U tom se smislu mogu izdvojiti neke tendencije.

- *Napetost među različitim tipovima ekleziologija.* Uz Crkvu – koja je ohrabrena koncilskom konstitucijom *Gaudium et spes* – odvažno otvorila svoja vrata svijetu, postoji i Crkva koja se zatvorila u sebe i nema želje ni snage uhvatiti se u koštac s novim situacijama.
- *Porast crkvenih pokreta i novih zajednica.* Jasno se primjećuje porast angažmana laika, iako je još uvijek *klerikalizam* dosta jak. Vrlo često su laici isključivo na “usluzi” kleru, stoga ponekad teško razumijevaju koje je njihovo mjesto u evangelizaciji.
- *Potruga za duhovnim iskustvima.* U suvremenoj žeđi za duhovnošću, može se ponekad sresti takve oblike duhovnosti koje karakterizira neosobni odnos s Bogom, negativan stav prema današnjem svijetu, društvu, kulturi, znanosti, politici, jer se te stvarnosti smatraju “prljavim”.
- *Udaljavanje od zajedničkog i sakramentalnog prakticiranja vjere.* Izgleda da danas usporedbu o izgubljenom ovci treba čitati obrnuto, jer ne jedna, nego devedeset i devet ovaca napušta tor.
- *Fenomen povratka.* U nekim područjima raste broj onih koji su se bili udaljili i sada se vraćaju zajednici vjernika, što iziskuje

¹³ Usp. *Ecclesia in Asia*, 29ss.

veliko pastoralno strpljenje, velikodušno prihvaćanje i osobno praćenje.

- *Redoviti župni pastoral*, organiziran po uobičajenim shemama, s velikim ulaganjem sredstava i energije, upućen je manjem broju ljudi (ovca koja ostaje u toru), tako da za one koji su daleko (devedeset i devet ovaca) ne ostaje više ni vremena ni snage.

Potreba mnogih vjernika za Crkvom koja bi bila otvorenija za sudjelovanje laika, koja bi se odvažnije otvorila dijalogu i solidarnosti sa siromašnima.

Potreba za istinskim socijalnim pastoralom koji je prilično slabo razvijen ili gotovo ne postoji u redovitom pastoralu. Odsutnost ili slab utjecaj socijalnog pastoraleta remeti ispravnu ravnotežu između službe Riječi, liturgije i bratske ljubavi. Tako ljubav pati od grijeha propusta, a ondje gdje je donekle prisutna, ima uglavnom karakter milostinje. Nedostaje često jasno zauzimanje za siromašne, za promicanje ljudskog dostojanstva, za obranu ljudskih prava i za učinkovitu društvenu preobrazbu.

3. Odluke za obnovu župe

Današnji društveni kontekst – kako onaj socijalno-kulturološki, tako i religijski-crkveni – bitno se tiče i župe. Budući da je po svojoj biti župa *Crkva koja je blizu narodu i ljudima*, to je obvezuje da se ne zatvori pred potrebama današnjeg čovjeka, da ne zanemari pitanje koje često postaje krik mnoge braće i sestara koji su gladni smisla i koji si žele naći prikladno mjesto u svijetu. Stoga se župa trajno nalazi u stanju *pastoralnog obraćenja*, što iziskuje konkretna rješenja i odluke:

- *nadići pastoral pukog očuvanja postojećeg* i odvažno se otvoriti i prihvatiti izazove našega vremena;
- *odlučiti se za poslanje* kao istinski model evangelizacije. To bi značilo određeno remećenje ustaljenih navika i običaja, obnovu i preraspodjelu svih dosadašnjih pastoralnih praksi;
- *zauzeti pozitivan i aktivan stav* prema onim posebnim situacijama koje imaju svjetsko značenje, kao što su: religijski plurali-

zam, migracije, poslanje ad gentes unutar vlastitih granica;

- *ostvariti model župe-zajednice* uključivanjem svih skupina i tendencija u župi: redovničkih zajednica, udruga, pokreta i grupa. Samo će tako pastoralni rad u župi biti pastoral zajednice, gdje će se svi zajedno i pojedinačno osjećati kao kod kuće, obavljajući vlastitu službu na dobro svih. Tada će župa zaista i biti “Crkva među ljudima, koja živi i djeluje duboko povezana s ljudskim društvom i prisno solidarna s njegovim očekivanjima i poteškoćama”¹⁴;
- *davati prednost osobnom susretu*, jer predstavlja prvi način evangelizacije, nasljedujući u tome Dobrog pastira koji je uvijek davao prednost izravnom odnosu s ljudima, otvorenom i konstruktivnom dijalogu, kao i neposrednom prihvaćanju stvarnih situacija koje je susretao na svome putu;
- *učiniti iskorake koji donose konkretne novosti*, kao što su: promjena načina života, izbor siromašnih sredstva u svemu što se tiče poslanja Crkve; zauzimanje za stvarno promicanje pravednosti, kako na lokalnoj tako i na međunarodnoj razini; blizina s onima koji pate zbog različitih oblika marginaliziranja; solidarnost sa slabima i sa žrtvama, te obrana njihovih prava; svjedočanstvo evanđeoskog duha u konfliktima... itd;
- *urednovati sljedeće modele župe: Crkva ukorijenjena u određeno mjesto* za koju ništa nije tuđe i sve privlači njezinu pozornost; *Crkva bliska ljudima* koja sa simpatijom gleda na sve ljude, naročito na one na koje nitko ne računa i koji se osjećaju isključenima; *jednostavna i ponizna Crkva* koja će biti otvorena vrata za pristup evanđelju svakom čovjeku; *narodna Crkva*, sredstvo okupljanja; *euharistijska Crkva* s otajstvom zajedništva i poslanja.

14 Usp. *Documento di Santo Domingo*, IV Assemblea dell'Episcopato latino americano, 1993., 58; *Documento di Puebla*, 649-650; *Ecclesia in America*, 41; Ivan Pavao II., *Ecclesia in Africa*, Postsinodalna apostolska pobudnica, 1995., 88ss.

Prijedlozi za razmišljanje o I. poglavlju

- 1. Čitati, analizirati i tumačiti socijalno-kulturološki i religijsko-crkveni kontekst u kojem se nalazi župa.*
- 2. Primijetiti već postojeće znakove obnove župnog života.*
- 3. Uočiti najurgentnije i najvažnije izazove za evangelizacijsko poslanje u župne zajednice.*

2.

MANJA BRAĆA I ŽUPA

Nakon kratkog povijesnog pregleda koji pokazuje kako odnos manje braće i župa nije uvijek bio lagan, ovo poglavlje nudi zanimljivu tipologiju župnog pastorala koja se veže uz naša bratstva u različitim zemljama. Na kraju poglavlja sintetizira se što naše zakonodavstvo propisuje s obzirom na rad u župi.

1. U svjetlu povijesti

Iako je prvotni franjevački apostolat bio prvenstveno puško i putujuće propovijedanje, on odmah dolazi u dodir sa župom. Po uputama sv. Franje, braća su trebali ići, dva po dva, po različitim pokrajinama Italije i Europe i propovijedati mir i pokoru. Prethodno su, pak, uvijek morali tražiti dopuštenje od mjesnog biskupa ili župnika.

Prvi franjevci koji su dobili dopuštenje od pape da mogu organizirati župe i u njima ostati kao pastiri, ali samo na misionarskom području gdje nije bilo dijecezanskog klera, bili su franjevci misionari u Bosni početkom XIV. stoljeća. To je početak tradicije koja se zadržala do naših dana. U međuvremenu se razvila velika rasprava među pravnicima toga vremena, mogu li se župe povjeravati i redovnicima. Rasprava je trajala sve do XVI. stoljeća kada se rješenje prepušta na odluku Svetoj Stolici.

U Tridentinskoj reformi (XVI. stoljeće) ustanovljen je “model” univerzalne župe, sa sljedećim temeljnim karakteristikama: jedan teritorij, jedan nepremjestivi župnik, jedan beneficij. Ovakav model župe ostao je sve do II. vatikanskog sabora.

U XVIII. stoljeću sami redovnici su pomalo zazirali od župnog ambijenta jer se smatrao ne baš pogodnim mjestom za ostvarenje redovničkih kreposti. Sve do polovice XVIII. stoljeća u registar svetaca upisan je samo jedan župnik, Ivo iz Bretagne, koji je pribrojan u *Franjevački martirologij*, možda više zato što je bio franjevački trećoredac, nego jer je bio župnik.

Papa Benedikt XIV., polovicom XVIII. stoljeća, zabranjuje redovnicima rad na župama, osima ako zato nema neke posebne potrebe.

U novim zemljama Latinske Amerike, franjevci su se orijentali više na misijski rad otvorenijeg tipa, na putujuće propovijedanje među domorodačkim stanovništvom, ostavljajući drugima vođenje župa.

U Europi, za vrijeme ideologija nadahnutih prosvjetiteljskim juridikcionalizmom, režimi su prihvaćali samo one vrste crkvene službe

koje su imale dostatnu ekonomsku osnovu, a to je bilo moguće samo zahvaljujući župama. Mnogi redovnici, pa tako i franjevci, bili su tako prisiljeni prihvaćati župe, iako samo radi pukog preživljavanja.

U Mađarskoj, kao i u nekim slavenskim zemljama, franjevci su bili prisiljeni prihvaćati župe, pa su samostanske crkve postajale župne, u protivnom bi bile zatvarane. Te su župe često bile jedina katolička nazočnost u nekim pokrajinama. U Austriji su franjevci- ma radije dodjeljivali škole, možda i zbog toga što to nije iziskivalo veliko korištenje materijalnim dobrima, dok u Italiji, nakon zakona o ukidanju redovničkih ustanova, polovicom XIX. stoljeća, franjevci su mogli opstati jedino uz prihvaćanje župa. U Meksiku, nakon što je redovnički život proglašen ilegalnim (1859), a ubrzo i potpu- no ukinut (1867), neki su franjevci mogli ostati samo pod izlikom “upravljanja župom” ili školama.

Nakon što je Zakonik kanonskog prava iz 1917. godine institu- ciji župa dao religiozniji i više pastoralni, gotovo misijski karakter, pitanja vezana za župu uključuju se i u zakone našega Reda, u de- krete generalnih kapitula, te u neke članke Generalnih konstitucija i Generalnih statuta. Godine 1921., propisima o župama pridružuju se ponovno stari strahovi da bi rad na župama mogao naštetiti za- jedničkom životu i poslušnosti. Precizira se i da prihvaćanje župa podrazumijeva i traženje odrješenja od propisa *Pravila*, što se onda pravdalo većim dobrom, “dobrom duša”. Godine 1927., Red je imao na brizi 623 župe, iako se naglašavao njihov privremeni karakter, zbog nedostatka dijecezanskog klera. Već 1957., prihvaćajući i druge vrste pastoralnoga rada, kao što su pučke misije, propovijedanje i misije *ad gentes*, u posljednjih šest godina Red prihvaća 144 župe.

Poslije Drugog svjetskog rata, zbog velike migracije stanovniš- tva iz Europe u SAD, franjevci slijede svoje sunarodnjake i tako se osnivaju “personalne župe”, praksa koja će se kasnije ponavljati u mnogim drugim državama koje su imale veliku imigraciju.

U novim misijama u Africi, gotovo svi biskupi dopuštaju fra- njevcima da otvaraju svoja bratstva pod uvjetom da prihvate brigu za koju župu.

Povećanje angažmana franjevacu u župnom pastoralu izražava spremnost braće da iziđu u susret potrebama Crkve, kako je to već

sv. Franjo izrazio riječima: “Kleru smo poslani kao pomoć u spašavanju duša, da nadoknadimo ono čega oni imaju manje” (2Cel 146).

Razgovarajući s Generalnim ministrom kapucina, papa Pavao VI. je rekao: “Poznajem specifični franjevački način života. Vi ga ne želite svesti na usko područje župnog pastoralu. Želite biti slobodni i za druge vrste apostolata. Morate, ipak, učiniti još neke izuzetke.”¹⁵

U Generalnim konstitucijama Manje braće iz 1970., poslije razmišljanja o franjevačkom identitetu, kako je Koncil zahtijevao, traži se od braće da prihvaćaju župe ondje gdje je moguće živjeti u duhu malenosti i bratstva. U Generalnim konstitucijama iz 1987., koje su ponovno potvrđene 2004., župe se spominju kao jedan od mogućih oblik apostolata (usp. GK 84. 111. 115; GS 54) čuvajući opet život i svjedočanstvo malenosti i bratstva te duh suradnje s biskupima. Po najnovijoj statistici Reda iz 2003., 27% manje braće se posvećuje župnom pastoralu kao svojoj glavnoj aktivnosti.

2. U svijetlu posebnih prilika

Misionarski polet za pomicanjem granica i raspoloživost za pomoć mjesnim Crkvama, stvorile su i ne prestaju stvarati bogatu ponudu župnih službi, ponekad međusobno vrlo različitih. Stoga ćemo ovdje predstaviti nekoliko vrsta župa koje su povjerene franjevačkim bratstvima, kratko ćemo opisati njihove karakteristike s njihovim mogućnostima, prednostima, ograničenjima i rizicima.

Iz sljedećeg popisa se može naslutiti koliko se misionarski duh prilagodio i znao urasti u mnoštvo najrazličitijih povijesnih situacija i u najrazličitijim kontekstima diljem svijeta.

- *Župe u misionarskom kontekstu (ad gentes).* U mnogim misijama župa je jedini način prisutnosti Crkve i njezinog ukorjenjivanja (*implantatio Ecclesiae*) u određeno društvo. Često biskupi uporno traže od misionara da prihvaćaju takvu vrstu nazočnosti. Franjevačko bratstvo u svom župnom pastoralu nastoji prije

15 *Udienza al Ministro generale e al suo Definitorio dei Frati Minori Cappuccini*, 17 dicembre 1963., u *Analecta Ordinis Fratrum Minorum Cappuccinorum*, 79 (1963) 384-385.

svega oko misionarske evangelizacije i inkulturacije evanđelja, dok ostaje pomalo u drugom planu briga oko samog ukorjenjivanja Reda (*implantatio Ordinis*) i širenja naše karizme.

- *Župe u sredinama s kršćanskom manjinom.* Naš Red ima župa koje se nalaze u zemljama s muslimanskom većinom ili s većinom neke druge religije ili Crkve. Župa u tom slučaju postaje jedini oblik katoličke nazočnosti u toj zemlji, priznata kao takva i od civilne vlasti. U tim uvjetima župni pastoral nudi neophodne usluge “malom stadu”, brine se za promicanje ljudskog dostojanstva i nudi tiho svjedočanstvo života po evanđelju i vlastitoj vjeri. Uglavnom se radi o pastoralu “čuvanja” postojećeg, ne toliko o naviještanju ili o nekom kreativnijem misionarskom obliku. U pojedinim slučajevima radi se i na ekumenskoj ili međureligijskoj suradnji i dijalogu.
- *Župe u dobro organiziranim biskupijama.* To su župe sa strogim programom i vrlo preciznim propisima u svemu što se tiče župnih aktivnosti. U takvim mjesnim Crkvama često nema dovoljno prostora za kreativnu različitost u zajedništvu, za dostatnu vidljivost franjevačke karizme kao nazočnosti (fratri-svećenici i fratri ne-svećenici) i kao služenja (organiziranje bratstva FSR-a i Frame, različite organizacije za promicanje mira i pravdnosti i očuvanja stvorenog, dijaloga u franjevačkom stilu, tipične franjevačke pobožnosti... itd.).
- *Župe s velikim teritorijem.* Često smo prisutni u mjesnim Crkvama koje cijene našu karizmu i biskup i kler nas poštuju te nam povjeravaju župe s velikim teritorijem, s mnogo stanovnika i vjernika. Često je pri posjetima zajednicama takvih župa neophodno poduzimati duga i mukotrpa putovanja. U ovakvim situacijama ne uspijeva se ponuditi autentična evangelizacija nego se uglavnom provodi pastoral sakramenata. Velika udaljenost od središta i prisilna odsutnost neke braće utječe na život u bratstvu koje onda ima poteškoća živjeti bitne elemente karizme, kao što su zajednički život, zajednička molitvu, mjesni kapituli.
- *Župe u velikim gradovima.* Postoje urbane župe prisutne u velikim gradovima, u centrima ili periferijama, gdje se susreće s vjerskim pluralizmom koji nudi dodatne izazove našim brat-

stvima. U takvim slučajevima potreban je vrlo kreativan i kvalitetan tip evangelizacije kako bi se pristupilo vjernicima ondje gdje se nalaze i kako bismo bili sposobni za dijalog i za promicanje ljudskog dostojanstva.

- *Župe s jakim strukturama i slavnom prošlošću pastoralnih aktivnosti.* Iako su imale svoju slavnu prošlost, ovim župama često treba nova evangelizacija. Mnoge naše župe se nalaze u dobro organiziranim mjesnim Crkvama, s dugom prošlošću i pastoralnom tradicijom, ali u stanju dubokih kulturoloških i religijskih promjena. Često su to zajednice s dugom tradicijom, s velikim i lijepim crkvama koje nose znakove stoljeća vjere i umjetnosti. Tu je velik rizik manjeg ili većeg čuvanja postojećeg stila rada i pastoralnih aktivnosti, dok se stvarnost posvuda uokolo promijenila, pa pastoralna ponuda može ostati vezana za prošlost.
- *Župa i svetište.* Veliki broj naših župa organizirane su uz neko važno svetište koje obično privlači velik broj vjernika, zbog slave sveca koji se u njemu štuje ili zbog posebnih karakteristika samog mjesta ili posebnog duhovnog ambijenta koji se tu osjeća... To naravno ne mora odmah značiti i dobru povezanost s crkvenom zajednicom. U takvim mjestima postoji rizik da se župni pastoral pridruži “površnoj” i “potrošačkoj” („uzmi i baci“) duhovnosti koja dublje ne utječe na život vjernika.

3. U svjetlu zakonodavstva Reda

U aktualnim *Generalnim konstitucijama* riječ „župa“ pojavljuje se samo jednom. Ipak to jedno spominjanje je vrlo važno jer se nalazi na onom mjesto koje *Zakonik kanonskog prava smatra* temeljnim zakonom (*lex fundamentalis*). Župa se spominje u V. poglavlju koje govori o jednom od temeljnih aspekta franjevačkog poziva, o evangelizaciji. Naslov toga poglavlja: “Za to vas je Bog poslao u svijet”, uzet je iz Franjina *Pisma svemu Redu*, ističući tako da poslanje, misijski rad, u svom prvotnom značenju, zauzima prvo mjesto u Franjinom razumijevanju evanđelja.

Značajno je da je član koji govori o župi dio općih odredbi na kojima se zasniva evangelizacijski poziv franjevaca. Doista, nakon što

se izjavljuje kako su sva braća poslana navješćivati evanđelje (GK 83, § 1), te da se njihov navješćaj ostvaruje riječju i primjerom (GK 83, § 2), član 84 predstavlja evangelizaciju kao zajedničku odgovornost i ukazuje na mnogovrsna područja gdje se ona može obavljati. Među njima je i služba na župi. Tekst glasi ovako: “Gdje god braća bila i što god radila neka se nastoje posvetiti zadaći evangelizacije: kako u bratskoj zajednici kontemplativnim i pokorničkim životom te obavljanjem raznovrsnih poslova za bratstvo, tako u ljudskom društvu intelektualnim i materijalnim djelatnostima, vršenjem dušobrižničke službe u župama i u drugim crkvenim ustanovama, te konačno, naviještajući dolazak Božjega kraljevstva, svjedočanstvom jednostavne franjevačke nazočnosti” (GK 84).

U prvom redu treba uočiti univerzalni (*gdje god bila*) i pluralni (*što god radila*) karakter aktivnosti i ambijenta gdje braća vrše svoju zadaću evangelizacije. Potom se naglašava da se “pastoralna služba na župama” smatra bitno djelom evangelizacije: ne radi se dakle ovdje prvenstveno o administraciji ili o nekoj drugoj aktivnosti, nego upravo o evangelizaciji. To načelo se ističe ponovno u članu 116: “Cijelo je naše bratstvo misijsko i sudjeluje u poslanju Crkve po primjeru svetoga Franje i prema njegovoj volji izraženoj u *Pravilu*. Svaki dakle brat, svjestan vlastite odgovornosti, neka preuzme svoj dio u misijskoj djelatnosti” (GK 116, § 1).

U svijetlu prethodnih karakteristika, jasno je da se i na župni pastoral mogu primijeniti opća načela po kojima se ravna djelo evangelizacije, ali isto tako i kriteriji koje *Generalne konstitucije* donose za franjevački model evangelizacije i organiziranje različitih službi.

Primjena *općih načela* evangelizacije i na službu na župama, znači da se ta služba promatra kao sastavni dio *nasljedovanja Krista*, u pokori i bratstvu. Župni pastoral se smatra bitno povezanim sa zajednicom, s obitelji kojoj netko pripada (Red, Provincija, kuća) i sa svim ljudskim stvorenjima, polazeći prvenstveno od svjedočanstva životom. Pod izrazom *bratstvo*, podrazumijeva se jedinstvo i suradnja sa svim članovima franjevačke obitelji, privilegirajući poslanje među *siromasima* te u sekulariziranim sredinama (usp. GK 85-88).

Među *kriterijima* koji se tiču posebnosti franjevačke evangelizacije, potrebno je spomenuti i one koji se odnose na župni pastoral:

- Važnu ulogu u župnom pastoralu ima *dimenzija svjedočenja* našeg načina života, koje se pokazuje poniznim, odlučnim i radosnim ispovijedanjem katoličke vjere, spremnošću da kao *manja braća* budemo uvijek osjetljivi na probleme današnjeg čovjeka kako bi on povratio svoje dostojanstvo (usp. GK 90-91. 96-97);
- *Navještaju Božje riječi* treba dati prvo mjesto. Stoga, osim prikladnosti, traži se i marljiva priprema. Da bi propovijedanje bilo narodu na korist i izgradnju, potrebno je da se propovjednik “hrani” na pravim izvorima objave, da učvršćuje u dubokoj vjeri osnaženoj molitvom. Njegov život treba biti dosljedan onome što govori a njegove riječi moraju biti prikladne i odmjerene (usp. GK 100-104);
- Jedna od prioriternih zadaća župnog pastora je i promicanje *posvete vjernika* posredstvom dijeljenja sakramenata, među kojima posebnu brigu zaslužuje sakrament pomirenja (usp. GK 108);
- Za evangelizaciju i promaknuće dostojanstva čovjeka korisno je služiti se *sredstvima društvenog priopćavanja*, pazeći, s jedne strane, da ono ne postane svrha samome sebi, nego da to korištenje sačuva karakter sredstva, te, s druge strane, da se njihovo korištenje odvija u duhu malenosti (usp. GK 109);

U *Generalnim konstitucijama* velika se pozornost i briga posvećuje očuvanju temeljnih vrednota franjevačkog života, naročito bratstva i malenosti. Stoga, kada se odnose na službu evangelizacije, Konstitucije opominju: “Naš Red može primiti sve poslove koji promiču službu evangelizacije što je narod Božji treba ispuniti, a koji su spojivi s našim bratstvom i malenošću.” Još se dodaje: “Braća koja djeluju u mjesnim Crkvama neka budu spremna pomagati biskupima i njihovim suradnicima u izvršavanju pastoralnih programa, posebno ako su u suglasju s našom franjevačkom karizmom” (GK 111. 115, § 1).

Jasno je da se u tekstovima koji se odnose na službu evangelizacije i na pastoralne planove, misli i na župe. *Generalni statuti* su još eksplicitniji po ovom pitanju, jer zahtijevaju “da u preuzimanju župa, o čemu treba obavijestiti generalnoga ministra, provincijalni

ministar daje prednost onima u kojima bi bolje do izražaja došlo svjedočanstvo naše malenosti i bratstva” (GS 54, § 1).

Iz ovog kratkog pregleda zakonodavstva Reda s obzirom na pastoralnu službu na župama, očito je da se ona shvaća kao jedan oblik evangelizacije, u kojem moraju biti vidljivi posebni elementi naše karizme.

Na kraju, u *Generalnim konstitucijama* iz 1987. i onima iz 2004., kao i u *Generalnim statutima* iz 2004., po prvi put župe dobivaju izričitu legitimnost budući da su predstavljene kao “jedan od mogućih načina franjevačkog apostolata”.

Zadatak organiziranja župnog pastora spada na provincijsko Vijeće za evangelizaciju i u ovisnosti je o provincijalnom ministru: “dužnost je provincijskog tajnika za evangelizaciju da promiče i usklađuje, u ovisnosti od provincijskog ministra, cjelokupnu evangelizaciju u provinciji”. “Na koordinatora za evangelizaciju spada da, prema odredbi partikularnih statuta i posebnih statuta, usklađuje cjelokupnu aktivnost koja se tiče različitih oblika evangelizacije”. Za to je potrebna izrada *Posebnih statuta* koji određuju zadaće, kompetencije i načine organiziranja tako da župni pastoral biva praćen unutar zadaća Vijeća za evangelizaciju (usp. GS 49, § 1. 3).

Prijedlozi za razmišljanje o II. poglavlju

1. *Preispitati povijesti našega rada na župama, analizirati vremena napretka i vremen kriza, otkrivajući bitne razloge takvoga stanja.*

2. *Otkriti i analizirati razloge zbog kojih su franjevci prihvatili brigu za župe i uočiti njihov specifični doprinos tijekom povijesti.*

3.

FRANJEVAČKE KARAKTERISTIKE ŽUPNOG PASTORALA

U ovom su poglavlju ponuđena neka razmišljanja koja na temelju Franjevačkih izvora, crkvenih dokumenata i dokumenata Reda žele uskladiti župni pastoral s našim franjevačkim životom, prvenstveno žele pomoći živjeti ono što je vlastito manjem bratu u toj službi.

Iz tog razloga obratiti će se posebna pozornost na pet dimenzija koje se međusobno nadopunjuju: slušanje-svjedočenje Riječi (martyria), slavljenje (liturgia), zajedništvo (koinonia), služenje (diaconia) i misionarski polet (missio).

1. Svjedoci i služitelji Riječi (*martyria*)

“Nagnite uho svoga srca i pokorite se glasu Sina Božjega. Čuvajte svim svojim srcem njegove zapovijedi, ispunjajte savršenim duhom njegove savjete” (2P 7-8).

Početak *Pisma čitavom Redu* sv. Franje, osim što otkriva njegov životni odnos prema Božjoj riječi, nudi i nama danas neke dragocjene uvide koje možemo uzeti u obzir u župnom pastoralu. U prvom redu u tom *Pismu* se kaže da Riječ treba slušati s poštovanjem i sa stavom spremne poslušnosti; potom je treba čuvati u srcu, i na kraju je treba provesti u djelo. Ovo konsekventno kretanje, iz vanjskog prema unutarnjem, potom opet iz dubine srca prema konkretnim vidljivim djelima, put je dosljednosti. Može se reći: nakon uha koje sluša Riječ, mora slijediti srce koje razmatra te ruke koje ju provode u djelo.

1. *Bratstvo i Riječ*

“Nagnite uho – poslušajte glas”

Mnoštvo je riječi koje se govore i slušaju u okviru jedne župe. Često smo preplavljeni riječima, naročito u bučnim i frenetičnim ambijentima, pa stoga riskiramo da izgubimo sposobnost odabira i pridavanja riječima njihov istinsko značenje.

Sv. Franjo nam savjetuje da “nagnemo uho” i slušamo riječi koje su *duh i život*. Izraz “nagnuti uho” upućuje na želju za slušanjem, dakle, orijentiranjem uha prema Gospodinu koji govori, te obraćanjem pozornosti na “askezu sluha” koja je i te kako spasonosna za naše vrijeme. I župi je potrebna ta *askeza sluha* da naglasi primat Riječi. Postoji, naime, opasnost da Božja riječ bude utopljena u mnoštvo drugih riječi, a to se može izbjeći “nagnućem uha”, što istodobno znači i želju za slušanjem Božje riječi te zalaganje da to slušanje bude moguće. Tom slušanju treba dati prednost, ako želimo da se naše uho nagne i posluša glas braće.

U župi koju vode franjevci, oni sami, kao bratstvo, trebaju prvi “nagnuti uho” slušanju Božje riječi, s pažnjom posvetiti i naći vrije-

me i mjesto kako bi Riječi imala prvenstvo. Po slavljenju euharistije, po liturgiji časova, po molitvenom čitanju Riječi i u drugim zajedničkim i osobnim oblicima slavlja, braća usvajaju Božji rječnik, malo pomalo usvajaju njegovu logiku, te iz dana u dan obraćaju svoga tjelesnog čovjeka, ono po čemu smo *“bijedni i protivni dobru, a na zlo brzi i skloni”* (NPr 6), tako da svakodnevno u sebi rađaju duhovnog čovjeka, a tako i duhovno bratstvo. Svaki je brat pozvan da svojim učini riječi proroka Izaije: “Svako jutro on mi uho budi da ga slušam kao učenici” (Iz 50,4). Sama Riječ, upravo po svojoj sposobnosti ujedinjavanja, teži ujediniti u *jedno* braću, posredujući im iste kriterije tumačenja, potičući zajednički način izražavanja, onaj koji su sinovi naučili u zajedništvu s Ocem. Na ovaj način je redovnička zajednica već po samoj svojoj nazočnosti *“egzegeza Božje riječi”*¹⁶, egzegeza koja rječito govori onima koji žive u župi, navodeći svakoga da nagne uho vlastitog srca na slušanje Riječi spasenja i potičući nastajanje skupina osoba koje žele, kao braća i sestre, zajedno slušati Očevu Riječ.

Bratstvo pozvanih, koji se okupljaju na poziv same Riječi života, ne mogu ne postati *“proročko mjesto”*, osjećajući se *“pozvani u svijetu kao evangelizacijsko bratstvo koje živi i naviješta evanđelje u nasljedovanju Isusa Krista, živeći u siromaštvu po nadahnuću Duha Svetoga, bratstvo pobratimljeno sa svim stvorenjima”*¹⁷.

“Čuvajte svim svojim srcem”

Taj nas poziv sv. Franje podsjeća na evanđeosku usporedbu o sijaču i sjemenu: sjeme koje je palo na kamen ili uz put nije moglo niknuti, kao što ni ono koje je palo u trnje nije imalo dovoljno prostora i nije preživjelo. Život sjemena ovisi o prihvaćanju i dubini, ali i želji da se sačuva, u uvjerenju da među svim riječima prednost ima Gospodinova riječ.

Poziv sv. Franje poprima danas posebno duboko značenje. *Pro-matrati svim srcem* predstavlja za nas danas veliku obvezu, budući

16 Benedikt XVI., *Discorso in occasione della XII Giornata della Vita consacrata*, 2 febbraio 2008.

17 H. Schalück, *Riempire la terra del Vangelo di Cristo*, Lettera per la Pentecoste 1996., 72.

da živimo brzo, u buci različitih i često proturječnih poruka koje nam se nude svim mogućim sofisticiranim sredstvima zavođenja. Stalna rastresenost otežava čuvanje Riječi, a površnost života u koju smo uronjeni želi je ukrasti, iskriviti poruku i otupiti njezinu pročku snagu.

Najbolji način da se sačuva primljena Riječ jest da se *boravi* s njome. To *boravljenje* poprimilo je u kršćanskoj tradiciji mnoga imena i oblike: *molitveno čitanje, razmatranje, studij, ruminiranje* (“preživavanje”), *molitva, kontemplacija, lectio divina*, itd. U tom smislu govori i Generalni ministar kada poziva braću: “Družimo se s Riječju, približavajmo joj se, kružimo oko nje i udvarajmo joj se, ušutimo da se ona čuje i slušajmo je, postanimo joj familijarni, promatrajmo je kao blago u kovčegu sjećanja – toj riječi koja je u jednom času učinila da nam srce gori (usp. Lk 24,32), dopustimo da nas iznenadi, i omogućit će nam, kao i Franji, da se krećemo u Božjem ritmu. Naš će život tada ponovno naći svoju mladost.”¹⁸

Nastojanje oko *zadržavanja* s Riječju ima u Franji zaista izvrstan uzor: “Bio je uistinu vrlo zauzet Isusom. Isusa je stalno nosio u srcu, Isusa na ustima, Isusa u ušima, Isusa u očima, Isusa u rukama, Isusa u svim drugim udovima” (1Čel 115). U ovim izrazima lako je uočiti kako primljena riječ izjednačuje slušatelja sa sobom, čineći ga malo pomalo sličnim sadržaju riječi, i na kraju samoj Riječi, Isusu Kristu. Tako su i stigmatе pečat primljene i čuvane riječi, koja je donijela plod i učinila ljubitelja sličnim ljubljenom (usp. LM 13,5), preobrazivši Franju u *drugog Krista (alter Christus)*.

Družiti se s Riječju u župi, osiguravši za to potrebno vrijeme, znači dopustiti da nas ona evangelizira. Prijelaz od učenika do apostola, događa se upravo u tom *boravljenju*. Tu se događa onaj “životni susret koji u biblijskom tekstu vidi živu riječ koja zahvaća, usmjerava, oblikuje življenje”¹⁹. Učitelj se objavljuje, odgaja im srce i um. “Tu sazrijeva pogled iz vjere, učeći gledati cjelokupnu stvarnost i događaje Božjim očima, sve do stjecanja *Kristove misli*.”²⁰

18 J. R. Carballo, *Prosjaci smisla, vođeni Riječju*, Pismo Generalnog ministra za Duhove 2008., 20.

19 Ivan Pavao II., *Nuovo millennio ineunte*, Apostolsko pismo, 2002., 39.

20 Congregazione per gli Istituti di Vita Consacrata e le società di vita Apostolica, *Ripartire da Cristo*, Istruzione, 2001., 24.

Papa Ivan Pavao II., obraćajući se redovnicima, o tome je rekao: “Nužno je da se ne umorite u razmatranju Sv. pisma, naročito Sv. evanđelja, tako da se u vas utisnu crte utjelovljene Riječi.”²¹

Da bi to zadržavanje bilo plodonosno i da bi u župu doista utisnulo vidljive znakove Sina Božjega, neophodno je pobrinuti se za sljedeće:

- za molitveno čitanje Biblije,
- za vrijeme za osobno razmatranje,
- za studij i produbljivanje sv. Pisma,
- za aktualiziranje teologije,
- za zajedničko čitanje i tumačenje znakova vremena,
- oko trajne zainteresiranosti u poznavanje mjesne kulture ili kultura radi inkulturacije evanđelja,
- oko odgoja za dijalog na svim razinama.

Poseban način *boravljenja* s Riječju, da bi se ona mogla živjeti svim srcem, jest studij. Franjevačka tradicija nas poučava da “zgrada” našega Reda treba počivati na dva stuba: na svetosti života i na znanosti (usp. T. Eccleston 90), zato i jesu “franjevački teolozi navedeni kao divan primjer plodnog dijaloga između znanosti i svetosti”²². Budući da je studij neophodna potpora naviještanju evanđelja, on za nas predstavlja “temeljnu potrebu evangelizacije”²³, pa je stoga “danas, više nego ikada, potrebno promicati intelektualnu formaciju u našem Redu”²⁴, imajući stalno u vidu da studij “treba služiti kvaliteti našega života”²⁵. Stoga, postojanje biblijskih skupina, kao i zajedničko okupljanje oko Božje riječi, trebalo bi biti visoko cijenjeno u našim župama.

21 Ivan Pavao II., *Omelia in occasione della V Giornata della Vita consacrata*, 2 febbraio 2001.,3.

22 *Ratio studiorum OFM, presentazione*, 2001.

23 Ivan Pavao II., *Messaggio al Capitolo generale di San Diego*, 1991., 6.

24 *L'Ordine e l'Evangelizzaazione oggi*, Documento del Capitolo generale 1991.,10.

25 *Ratio studiorum*, I. C., 2001.

“Ispunjajte savršeno”

Poslije slušanja i spremnosti razmatranja Riječi, Franjo dodaje zaključni i neophodni dio: provesti u praksu ono što smo primili. “Upravo tome smjera ova druga točka molitvenog čitanja Riječi: meditaciju – usvajanje.”²⁶ Bez tog djelatnog elementa, bez utjelovljenja Riječi, nema istinskog poznavanja evanđelja. Znanje odvojeno od života, dovodi do smrti „one redovnike – opominje sv. Franjo – koji ne žele slijediti duh Sv. Pisma“ (OP 7; usp. OP 5).

Za sv. Franju i čitavu franjevačku školu, jedini način poznavanja Riječi jest usvajanje i ispunjavanje onoga što Sv. pismo kaže. Radi se dakle o iskustvenom znanju u kojem smo konstantno povezani s Riječju i u kojem je trajno prisutno pitanje: “Gospodine, što hoćeš da učinim?” i odgovor: “Rado ću to učiniti, Gospodine!” (Tsoc 6.13). Na dan otvaranja Sinode o Božjoj riječi, sveti Otac je rekao o Crkvi: “Ako naviještanje evanđelja predstavlja razlog njezina postojanja i njezina poslanje, onda je neophodno da Crkve poznaje i živi ono što naviješta kako bi njezino naviještanje bilo vjerodostojno, bez obzira na slabost i siromaštvo ljudi koji je sačinjavaju.”²⁷ Naša franjevačka tradicija, koju treba znati vrednovati u župi, daje temeljnu važnost iskustvu, konkretnosti Riječi koja se neprestano utjelovljuje u najrazličitijim ljudskim situacijama.

2. Bratstvo u službi Riječi

Evangelizacijsko bratstvo koje služi u župi nalazi u Riječi “hranu za život, za molitvu i svakodnevni hod, načelo jedinstva zajednice u jedinstvu mišljenja, nadahnuće za trajnu obnovu i za apostolsku kreativnost”²⁸. Na taj način braća postaju slobodni ljudi, evanđeoski i proročki, te “mogu biti istinski *službenici Riječi* u evangelizacijskoj zadaći”²⁹.

26 *Prosjaci smisla*, 27.

27 Benedikt XVI., *Omelia per l'apertura della XII Assemblea del Sinodo dei Vescovi*, 5 ottobre 2008.

28 *Ripartire da Cristo*, 24.

29 *Nuovo millennio ineunte*, 40.

Hranjeni riječju, fratri osjećaju potrebu hraniti tom istom riječju braću i sestre pored sebe, prenositi riječju i životom ono što su čuli, vidjeli, kontemplirali i dotaknuli (usp. 1 Iv 1,1). Župa može, doista, postati jedan veliki stol na kojem je poslužena Božja riječ, koju će dijeliti velikodušno, kompetentno i s autoritetom koji dolazi iz življenog iskustva; mjesto iskustva Boga, tako da se može “promatrati u svojoj dubini otajstvo koje se krije u čovjeku, u događajima, u povijesti, u prirodi i u svemu što teži živome Bogu”³⁰.

Postoji neka vrsta unutarnjeg poretka same Božje riječi: nakon što je pozvala i sabrala braću jednog bratstva, što ih je evangelizirala i učinila sebi sličnima, sada ih ta ista Riječ šalje. Ovaj poredak riječi jasno je vidljiv kod proroka i apostola. Isto to vidimo i u život svetaca. Isto se zbilo i sa sv. Franjom, koji, tako opijen Riječju, postaje njezinim slugom, da može izjaviti: “Budući da sam svima sluga, svi- ma sam dužan služiti i upraviti miomirisne riječi moga Gospodina” (1P 2).

Kao Franjini sljedbenici, fratri su uvjereni da je prvo služenje koju duguju Riječi pohvala Boga (usp. 2P 8).

Možda bi u našim župama ova *praksa pohvale Bogu* trebala biti obnovljena kao specifično franjevačka karakteristika odnosa prema Božjoj riječi. Pohvala, udivljenje, čuđenje, zadivljenost i uzdizanje jasno govore o spoznaji srcem koja se naravno ne smije odvajati od intelektualne spoznaje. Sam poziv koji Franjo upućuje braći obilježen je čvrstim uvjerenjem da govoriti o Bogu znači slaviti ga: “jer vas je zato poslao u cijeli svijet da riječju i djelom svjedočite za njegov glas i da svima obznanite da je svemoguć samo on” (2P 10).

Franjevački pristup župi daje prednost evangelizaciji nad sakramentalnom i devocionalnom praksom, trudeći se da i ta područja postanu mjesta evangelizacije. Župa je svakako povlašteno mjesto za prihvaćanje Božje riječi i mjesto gdje Riječ dolazi u susret čovjeku. U župama bi trebalo obratiti posebnu pozornost organiziranju različitih oblika navješćaja Riječi:

- biblijska formacija,
- pučke misije,

30 *Riempire la terra*, 112.

- vrijeme i mjesta iskustvenog susreta s Gospodinom,
- praksa osobnog duhovnog vodstva,
korištenje različitih sredstava komunikacije,
- odgovarajuće kateheze organizirane po dobnim skupinama za sazrijevanje i produbljivanje vjere,
- promocija raznih susreta za produbljivanje dijaloga.

Župno bratstvo, pozvano u službu Riječi, iskazat će posebnu pozornost onima koji su se udaljili od crkvene zajednice, mladima, ljudima s ruba društva, onima koji su napustili vjersku praksu i onima koji se osjećaju isključeni. Zajedno sa suradnicima laicima i uz mnogo apostolske kreativnosti i pastoralne mašte – tipičnim plodovima zajedništva – takva bratstva mogu poduzimati nove oblike susreta, organizirati misijske posjete i promicati prilike za susret i novo prihvaćanje. Sama će Božja riječ sugerirati potrebne korake i pratiti ih svojom snagom. Povezanost suvremenog čovjeka s Božjom riječju iziskuje dvostruku vjernost: vjernost evanđeoskoj poruci i vjernost današnjem čovjeku. U ovoj teškoj zadaći braća se moraju osloniti na suradnju s laicima. Franjevačka će župa, stoga, mnogo ulagati u izobrazbu vjernika laika kako bi oni bili u stanju dati odgovore za razloge svoje nade i vjere, kako bi bili u stanju voditi dijalog s aktualnom kulturom, religijama i pluralističkim društvom uopće.

Važno poglavlje u evangelizaciji je svakako *propovijedanje, homilija* koja predstavlja njezin najizvrsniji oblik. Župno bratstvo dobro zna da je za većinu vjernika homilija glavni način susreta s Božjom riječi. Stoga se njoj treba posvetiti posebna pozornost. Franjevačka tradicija ima po ovom pitanju bogatu baštinu koju treba i dalje posredovati. Pogledajmo neke elemente:

- *Velika privrženost slušateljima.* Naši sveti propovjednici bili su istančani poznavatelji narodnog jezika i kulture. Govorili su Božji jezik jezikom naroda. Njihov primjer nas potiče da bolje upoznamo suvremenog čovjeka i njegov način izražavanja, ukoliko želimo da nas ljudi razumiju. *Zato, prikloniti uho* da poslušamo riječi Sina Božjega ne oslobađa župu ponovnog *načinjanja uha* da poslušava glas sinova Božjih.

- *Jednostavnost i unarodenost.* U svom spisu *Pozdravu krepovima* sv. Franjo povezuje *kraljicu mudrost* s njezinom sestrom – *čistom i svetom jednostavnošću* (PK 1). Jednostavan govor, kratko i čisto izrečen, svi lako prihvaćaju i razumiju, jer na prirodan način pogađa ono bitno što želi prenijeti. I određeni pučki oblik govora spada na karakteristiku franjevačkog izražavanja, što potvrđuju i mnogi franjevački sveci koji su rado svoje propovijedanje potkrjepljivali primjerima, pričama, različitim iskustvima i događajima iz konkretnog života, što je izazivalo veliko zanimanje slušatelja, iako se nisu hvalili riječima i djelima koje je Bog po njima činio (usp. NPr 17,6; OP 2,3; 8,3; 12,2; 21,2; 28,1). Ispravnost takvog propovijedanja, između ostalog, potvrđuje nam i sam Gospodin koji je volio govoriti u prisposodobama, polazeći od konkretnog života, kako bi mogao zadobiti pozornost slušatelja i tako im uputiti svoju poruku.
- *Konkretni sadržaji.* Sadržaj izvire iz raznih izvora objave, s kojih se propovjednik mora trajno napajati, studijem i molitvom, i na kojima mora temeljiti svoju vjeru. Sv. Franjo, ističe, nadalje, u *Pravilu*: “Također opominjem i bodrim istu braću da u propovijedi, koju drže, budu promišljene i čiste njihove riječi, na korist i izgradnju naroda, naviještajući im mane i kreposti, kaznu i slavu, kratkim govorom jer je Gospodin, dok je hodao zemljom, kratko govorio” (PPr 9,4-6). Sv. Bernardin nam daje sjajan primjer jednostavne i snažne propovijedi, koja se sažima u tri pridjeva: *dobro, kratko, jasno.*
- *Govoriti s autoritetom.* Franjevačka nam tradicija nudi primjere propovjednika koji su evangeosku poruku propovijedali životom, prije nego riječju. Njihov jezik nije bio zapleten, jer nije bilo razlike između onoga što su živjeli i govorili! Njihovom govoru to je davalo težinu autoriteta i neodoljivu proročku snagu koja je bila u stanju dovesti slušatelja do odlučujućeg unutar-njeg pitanja: “Što da činimo?” (Dj 2,37). Sv. Bonaventura, u jednoj divnoj sintezi, ističe kako su tri stvari potrebne onom tko namjerava navijestiti Božju riječ: “Prva je znanje koje postavlja pravila, druga je rječitost koja ih objašnjava, treće je život koji oboje potvrđuje. Naviještati Božju riječ bez znanja je opasno,

bez rječitosti je beskorisno a bez svjedočanstva života, koje kra-
si i jedno i drugo, je nečasno.”³¹

- *Kreativnost.* Priznavanjem Duha Gospodinova glavnim čimbenikom evangelizacije, franjevačko propovijedanje je uvijek bilo otvoreno njegovom utjecaju, koje nijedan homiletski predložak ne može obuhvatiti. Sveti je Franjo spajao riječi i pokrete, i ti pokreti su ponekad i zamjenjivali riječi, toliko su, naime, bili rječiti. Različiti oblici propovijedanja, koji se danas ne mogu ponoviti, potpuno su odgovarali potrebama ljudi onoga vremena. Ako se ti oblici ne mogu materijalno ponavljati, zbog velike kulturalne distance, ipak oni nas navode da tražimo nove oblike kako bismo bolje inkulturirali riječ Božju u naše vrijeme.

Prijedlozi za razmišljanje o dimenziji svjedočenja i službe Riječi

1. Čitati, razmatrati i suočiti se s tekstovima:

- *Mk 3,13-19; Lk 10,-24; Rim 10,14-17; 1 Kor 9,15-18.*
- *NPr 17,1-7; PPr 9.*
- *GK 22, 83, 100, 102, 103, 99; Riempire la terra con il Vangelo di Cristo 49, 50, 58, 62, 63, 68, 85; Ratio Formationis franciscanae 12; 27;29; Ratio studiorum OFM 63-66; Il Signore ci parla lungo il cammino 14; 17.*
- *Evangelii nutiandi 11-12; Novo millennio ineunte 39-40; Vita consecrata 94; Ripartire da Cristo 24.*
- *Koji aspekti ove dimenzije su prisutni u životu bratstva a koji u župi? Nakon zajedničkog prosuđivanja prihvatiti ili osnažiti neke inicijative.*

31 Sv. Bonaventura, *Sermoni dominicali*, 17,1, Città Nuova Editrice, Roma 1992; “primum est scientia regulans, secundum est facundia exprimens et tertium est vita utrumque confirmans. Proponere enim verbum Dei sine scientia regulante est periculosum, sine fecundia exprimere est infructuosum et sine vita utrumque decorante est ignominiosum” (*Dominica III in Quadragesima, Sermo 1, Introductio*, u: *Opera Omnia*, IX, 222a, Ed. Quaracchi).

2. Sa svim stvorenjima klanjatelji u duhu i istini (liturgia)

“Dakle, sve vas, braćo, zaklinjem ljubeći vam noge i onom ljubavljaju kojom mogu, da sve poštovanje i svaku čast, koliko god možete, iskazujete presvetom tijelu i presvetoj krvi Gospodina našega Isusa Krista” (2P 13).

Sv. Franjo živi otajstva Krista (usp. 2Čel 217), prisutna i djelatna u liturgiji, tako da ona postaju središte njegova života. To prvenstvo Krista u životu, Franjo doživljava u liturgiji koju slavi ne samo po uputama Crkve, nego se otvara i nadahnuću Duha, koji je istinska duša svakog slavlja i liturgijskog događanja, na jedan zaista kreativan način, gdje čitavo njegovo biće, i *brat tijelo*, nalazi svoje prikladno mjesto. U svojoj velikoj ljubavi prema mucu Kristovoj, on je neprestano čita, plače, moli i proživljava (Op 4-5; LegM 4,3; 13,1-5; TSoc 14). Duh je taj koji mu sugerira različite načine kako će slaviti svoj odnos s Bogom; jer Duh boravi u vjernicima čineći ih tako svojim hramom, tako da se mogu klanjati Ocu u duhu i istini (usp. NPr 21,30; OP 1,12; 1P 1,6; 10, 48). Franjo je potpuno uvjeren da su evanđeoske riječi koje se propovijedaju, “riječi Duha Svetoga” (1P 3) te da “posjedovati duh Gospodinov i njegovo sveto djelovanje, predstavlja vrhunac za svakoga vjernika” (usp. PPr 10,9). Stoga stavlja na prvo mjesto duh molitve i pobožnosti, čemu sve vremenito treba služiti (usp. PPr 5,3).

1. Euharistijsko bratstvo

U euharistiji Franjo svakodnevno kontemplira rođenje Sina Božjega koji se daruje svojoj braći kao hrana, ostvarujući tako svoju nazočnost među ljudima do svršetka svijeta (usp. OP 1). Za njega “euharistije ima središnje mjesto” i ona je živa stvarnost “koju on izričito preporučuje čitavom Redu”³². Franjo ovako piše: “Doista, od istoga Svevišnjeg na ovom svijetu ništa tjelesna nemamo i ne vidimo osim tijela i krvi, imena i riječi po kojima smo stvoreni i otkupljeni od smrti na život” (3P 3; usp. OR 10). Sukladno tadašnjim uvjerenjima, želi da se u “mjestima gdje braća borave dnevno slavi samo

³² *Riempire la terra ...* 77. tekst dalje nastavlja “i koja ima svoj produžetak u sakramentu pomirenja koji nas u Kristu vodi pomirenju sa svim stvorenjima” (78).

jedna misa, po obredu svete Crkve” (2P 38). U različitim prilikama, Franjo preporučuje pričest presvetim tijelom i krvlju Kristovim (usp. NPr 20,5; OP 1, 12-13; 1P 1, 3.2;2; 22-24.63; 2P 17-19).

Po primjeru sv. Franje, franjevačko bratstvo nastoji živjeti euharistiju kao “vrhunac kome teži djelatnost Crkve i ujedno izvor iz kojeg proistječe sva njezina snaga”, kao što nas poučava II. vatikanski sabor.³³ Poglavitito živjeti Kristove riječi i dar u kojem daruje samoga sebe u euharistiji, kao dvije nerastavljive stvarnosti, koje čine korijen franjevačke i župne zajednice.

Ako je bratstvo usredotočeno na euharistiju:

- Ono *se formira i nastaje* oko stola riječi i kruha života. O povezanosti euharistije i riječi, Generalni ministar kaže: “Želio bih podsjetiti braću kako postoji duboka i intimna veza između Božje riječi i života zajednice koja slavi euharistiju, između snage vjere i privrženosti Gospodinovoj riječi, između razabiranja što je volja Božja i trajnoga razmatranja njegove riječi.”³⁴ Na *Sinodi o Riječi*, glavni predavač je rekao: “Bilo da je u obliku riječi, koju treba vjerovati, ili u obliku Tijela koje se blaguje, naviještena riječ i riječ izgovorena nad euharistijskim darovima, sudjeluju u istom sakramentalnom događaju.”³⁵
- Uči *umijeće bratskog zajedništva*, međusobnog prihvaćanja, poštivanje različitosti braće, “u njihovoj vlastitoj stvarnosti” (GK 40). To je jedna vrsta *liturgijske gramatike* koja čini euharistijskim život u bratstvu.
- *Hrani svoj duh malenošću*, po uzoru na Franju, koji je u euharistiji gledao jednu vrstu *odreknuća* u kojoj se očituje Božja poniznost: “O zadivljujuća uzvišenosti i čudesna blagonaklonosti, o uzvišena poniznosti, o ponizna uzvišenosti, da se Gospodar svemira Bog i Božji Sin, tako snizuje, da se radi našega spasenja skriva pod smjernim obličjem kruha!” (2P 34-35; usp. OP 1,16-18). Iz ove kontemplacije “manjeg” Boga (Boga koji se učinio

33 *Sacrosanctum Concilium*, Konstitucija o svetoj liturgiji II. vatikanskog sabora, 1963., 10.

34 J. R. Carballo, *S jasnoćom i odvažnošću*, Izvješće Generalnoga ministra za Izvanredni kapitul, 2006., 57.

35 Card. M. Quillet, *Relazione nella prima congregazione del Sinodo dei Vescovi*, 6 ottobre 2008., II, 1a.

manjim), lako se rađa preferencijalna ljubav za slabe i “manje”, koji su sami rječita slika božanske poniznosti.

- *Crpi snagu za evangelizaciju* iz uvjerenja da ni jedno djelo ne može biti ostvareno ako nije utemeljeno u euharistiji, “tako se euharistija postavlja kao *izvor* i ujedno *vrhunac* čitave evangelizacije”³⁶. Ustvari, misionarska dimenzija je “sastavni dio euharistijske forme kršćanske egzistencije”³⁷.
- *Stječe snagu da traži i da nudi oprost*, poglavito posredstvom molitve koju nas je Gospodin naučio: “otпусти nama duge naše kako i mi otpuštamo dužnicima našim”. Ovo je pedagogija oprosta: “čovjek koji oprašta ili traži oprostjenje razumije da postoji Istina koja je veća od njega”³⁸. Da bi unutarnji čin oprosta postao trajno stanje, potrebno je imati stalno iskustvo milosrdne Božje ljubavi.³⁹
- *Prihvća metodu utjelovljenja*, to je ono što provodi riječi u život, odstranjujući tako rizik razdvajanja molitve od akcije. Dragocjene riječi, koje predstavljaju samu srž kršćanske vjere – *Riječ je tijelom postala* – istodobno su i nenadmašna pouka kako treba postupati s primljenom riječi: ona mora postati *tijelom*.
- Pružajući si znak mira, postaje iz dana u dan *bratstvo mira*, koji ga prvenstveno živi iznutra, stoga ga može dalje darivati u istini i radosti.
- Uvjerenost u usku povezanost Kruha života i kruha svagdašnjeg, bratstvo raste i u *solidarnosti prema siromašnima, u zalaganju za pravdu i u očuvanju stvorenoga*.

2. Bratstvo evangelizira liturgijom

U posljednje vrijeme naš se Red definirao kao *kontemplativno-bratstvo-u-poslanju*. U ovoj definiciji sadržano je uvjerenje da je na-

36 Ivan Pavao II., *Ecclesia de Eucharistia*, Enciklika, 2003., 22.

37 Benedikt XVI., *Sacramentum Caritatis*, Postsinodalna apostolska pobudnica, 2007., 84.

38 Ivan Pavao II., *Non c'è pace senza giustizia, non c'è giustizia senza perdono*, Messaggio per la XXXV Giornata Mondiale della pace, 1 gennaio 2002., 13.

39 Usp. Congregazione per il clero, *Il Presbitero: Maestro, Ministro, guida*, Lettera circolare, 1999., 3,3.

vještaj evanđelja *razlog našega postojanja*, isto tako i uvjerenje da su korijeni evangelizacije u kontemplaciji. Jedino srce koje je puno Boga može o njemu govoriti. Boraviti s Bogom predstavlja već evangelizaciju koju župa može ponuditi svojim vjernicima.

Na više načina bratstvo evangelizira pomoću liturgije, posebno prisjećanjem na našu bogatu duhovnu i pastoralnu baštinu. U njoj konstantno nailazimo na jednu karakteristiku: želju da se vjernicima ponudi nešto “opipljivo” što će sjediniti um i srce sa Spasiteljevim otajstvima. Evo nekoliko primjera: jaslice u Grecciu, živa privlačnost za otajstvo križa, ime Isusovo, Put križa, klanjanje Presvetom oltarskom sakramentu, korizma, krunica, posebno štovanje Bezgrešne Djevice, pobožnost anđelima i svecima.

Imajući u vidu bogatstvo franjevačke tradicije i sposobnost njezine kreativnosti, predstavljamo vam neke mogućnosti za evangelizaciju kroz liturgiju i “umijeće molitve”⁴⁰:

- *Njegovati liturgijsko slavlje i euharistijsku duhovnost.* Najbolja kateheza o liturgiji je sama liturgija, ukoliko se obavlja dostojanstveno. “Među brojnim aktivnostima neke župe niti jedna nije toliko životna i izgrađujuća za zajednicu kao nedjeljna proslava dana Gospodnjeg i njegova euharistija.”⁴¹ Sam sv. Franjo, prije broja ili količine liturgijskih oblika slavlja, uči cijeniti kvalitetu euharistijskog štovanja, u “liturgijskom susretu koji uzdiže i preobražava, po nadahnuću Duha Svetoga, otvarajući put mističnom iskustvu otajstva”⁴². Kako se u ovoj prilici ne prisjetiti ogromnog mnoštva ljudi koji su sudjelovali u misama naših svetaca u kojima je uživiljeno bogoslužje predstavljalo samo po sebi sjajnu propovijed?
- *Iskazivati štovanja i časti euharistijskom sakramentu*, imajući na pameti ove Franjine riječi: “Svi oni koji poslužuju tako presveta otajstva, ponajviše oni koji ih nedostojno poslužuju, neka u sebi promisle kako su bezvrijedni kaleži, tjelesnici i ruho, gdje se žrtvuje tijelo i krv našega Gospodina” (3P 4). Ljubav sv. Franje i sv. Klare prema euharistiji, vidi se, kako čitamo u njihovim

40 *Novo millennio ineunte* ... 32.

41 Ivan Pavao II, *Dies Domini*, Apostolsko pismo, 1998., 35.

42 R. Falsini, *Eucaristia*, u: *Dizionario francescano*, Ed. Messaggero, Padova 1995., 623, 611-639.

spisima, u tisuću sitnih obazrivosti i nježnosti prema tijelu i krvi Kristovoj, jedinome što materijalno od Gospodina vidimo na ovom svijetu (usp. OR 10; 3P 3). Njihovo svjedočanstvo nas potiče i opominje da iskazujemo “sve poštovanje i svaku čast, koliko god možemo, presvetom tijelu i presvetoj krvi Gospodina našega Isusa Krista” (2P 13).

Odvojiti vrijeme u molitvenoj praksi župe za *liturgiju časova*, “koja je eminentno molitva Crkve, određena da obilježava dane i vrijeme crkvene godine, pri čemu naročito *Psaltir* predstavlja svakodnevnu hranu vjernicima”⁴³. Bratstvo koje moli u župi osjeća se dodatno potaknuto, jer liturgija časova, naročito jutarnja i večernja, učinkovito hrane duhovni život Božjeg naroda.⁴⁴

Stvarati nove i različite oblike slavlja i razmijene iskustva vjere. Jedan od tih oblika je i *lectio divina* ili molitveno čitanje Pisma, koje tradicija toplo preporučuje, na što nas podsjeća Generalni ministar: “molitveno čitanje Riječi je hod prema Bogu, a kao svaki hod, i taj treba biti razmjern koraku, snazi i ritmu onoga koji korača. Ishod kojemu treba težiti nije ostvarenje neke sheme, nego njezino slobodno korištenje da se dospije do susreta s Bogom po čitanoj, slušanoj, moljenoj i življenoj riječi u običnim danima našega postojanja.”⁴⁵

Povezati liturgiju i život. Po uzoru na sv. Franju, koji konkretni život unosi u liturgiju, i kod kojega je molitva postajala svakodnevni život, župa bi trebala postati “vježbaonica” u kojoj se uči prelaziti od liturgije u svakodnevni život ljudi, tako da se vjernici, preobraženi slavljem, osjećaju potaknuti na uspostavljenje *Božjega kraljevstva* u stvarnostima u koje su svakodnevno uključeni.

Pripremiti prikladna mjesta za meditaciju kao oaze tišine i mira. Bilo bi dobro, uz prostorije za različite susrete, u župnim prostorima rezervirati i određena mjesta za osobnu molitvu, i ondje gdje je moguće, gdje i priroda pomaže duhu da se obnovi i povrati u sklad sa stvorenjima i Stvoriteljem. Samo u bliskosti s Njime može se razumjeti smisao života, osjećajući onakvu radost koju je osjetio

43 *La parola di Dio nella trama della storia*, Messaggio finale del Sinodo dei Vescovi, 2008., 9.

44 Usp. Pavao VI., *Laudis canticum*, Apostolska konstitucija, 1970., 8; Congregazione per il culto divino, *Principi e norme per la liturgia delle ore*, Decreto del 1971.,40.

45 *Prosjaci smisla...* 25.

Petar na brdu Tabor, kada veli: "Učitelju, dobro nam je biti ovdje" (Lk 9,33).⁴⁶

Vrednovati pučku pobožnost kao izvor duhovnosti i put inkulturacije, "budući da među narodima raste želja da svoju vjeru proživljuju i veličaju na načine prilagođene vlastitom duhu" (GK 92 § 2). Uostalom, upravo je narodni duh nadahnuo mnoge oblike pobožnosti i duhovnosti koje treba vrednovati i pročistiti u izvornom evanđeoskom duhu.

Promovirati franjevačku duhovnost u župi, svjesni velikih ljudskih i duhovnih vrijednosti sadržanih u različitim izrazima tradicije našega Reda: "koja se razumijeva kao nasljedovanje stopa ljubljenog Sina, Gospodina našega Isusa Krista, posredstvom Duha, i tako mišću Bojom dospijevati do Svevišnjeg" (usp. 2P 63-64).

Promovirati slavlja ekumenskog karaktera prihvaćajući "duh Asiza" i druge slične inicijative zajedničke molitve sa sljedbenicima različitih religija, imajući na srcu mir u svijetu.

Pronalaziti prikladne pedagoške oblike slavlja pomirenja, bilo za sakrament pokore, bilo općenito za stvaranje klime pomirenja s Bogom, s braćom i stvorenjima.

Pružati jednostavnost i gostoprimstvo. Čitava liturgija treba odisati ljepotom jednostavnosti, ne samo u liturgijskim činima, nego polazeći od liturgijskog prostora, samostana i čitava okoliša kako bi se stvorio duh gostoprimstva u opuštenom i ugodnom ambijentu.

Posvijestiti da je najvažnije pastoralno djelovanje bez sumnje *duhovnost*. Svaki pastoralni program, misionarski projekt, i svako djelovanje u evangelizaciji, koje je odvojeno od primata duhovnosti i bogoštovlja, bilo bi osuđeno na propast.⁴⁷ I ne samo to, oko izvježbano u kontemplaciji bolje vidi što bi trebalo raditi, imajući neku "vrstu nadnaravnog instinkta"⁴⁸ koji zna gledati s onu stranu privida, te zna usmjeriti na prave evanđeoske odluke.

46 Usp. Ivan Pavao II., *Spiritus et Sponsa*, Lettera apostolica nel XL Anniversario della Costituzione "Sacrosanctum Concilium" sulla Sacra Liturgia, 2003., 11.

47 Congregazione per il Clero, *Il Presbitero, pastore e guida della comunità parrocchiale*, Istruzione, 2002., 11.

48 Ivan Pavao II., *Vita consecrata*, Postsinodalna apostolska pobudnica, 1996., 94.

Prijedlozi za razmišljanje o liturgijskoj dimenziji

- čitati, razmatrati i suočiti se s tekstovima:
- Iv 4,21-24; 13,1-20; Mt 26,26-29; 1 Kor 11,17-27.
- OP 1, 8-23; 3; 2P 23-27.
- GK 19; 20; 21; *Riempire la terra...* 78-78; *Ratio formationis...* 13; 14; 15.
- *Evangelii...* 47; 48; *Nuovo millennio...* 32-37; *Vita consecrata* 95; *Ripartire...* 26.

2. *Koji aspekti liturgijske dimenzije su prisutni u životu bratstva a koji u župi? Nakon zajedničkog prosuđivanja prihvatiti ili osnažiti neke inicijative.*

3. Znakovi i čimbenici zajedništva (*koinonia*)

“Tražeći isto bratsko zajedništvo sa svim ljudima kakvo gaje među sobom” (GK 87 § 1).

Razmišljajući o idealnom manjem bratu, sv. Franjo ga ovako opisuje: “Bio bi dobar manji brat koji bi ujediniu u sebi sljedeće fra-tre: vjeru brata Bernarda... jednostavnost i čistoću brata Leona... ljubaznost brata Anđela... lijep izgled i dobru narav brata Masea, s njegovim lijepim i pobožnim govorom...” (*Spec* 85). Manji brat živi u bratstvu, točnije, u konkretnom bratstvu živi istinski manji brat, koje ima upravo onakve karakteristike koje ima svaki pojedini brat koji ga čini.

To je logična posljedica onoga što je Franjo želio za svoj Red: “Želim da se ovo bratstvo zove Red manje braće” (2Čel 38; GK 1 § 1). Bratstvo predstavlja temeljni element naše karizme, karakteri-zira odnose među članovima grupe koja se okupila oko Franje i uka-zuje i na vrstu odnosa koji ova zajednica ima prema vanjskom svije-tu. Naslov III. poglavlja Konstitucija, glasi upravo ovako: “Vi ste svi braća” (NPr 22,3), dok objašnjava naše porijeklo, a u V. poglavlju to biva još jasnije, kada se kaže: “U ovom vas je Bog poslao u cijeli svijet” (2P 10). Ovo je naš način postojanja u Crkvi i u svijetu.⁴⁹

1. Bratstvo – svjedok zajedništva

U svom pismu *Nuovo millennio ineunte*, papa Ivan Pavao II. među prioritete ubraja i ovo: “Želimo li biti vjerni Božjem planu i odgovoriti također na duboka očekivanja svijeta” moramo “*promi-cati duhovnost zajedništva*”, jer “*zajedništvo utjelovljuje i pokazuje samu bit Crkve*”⁵⁰. A u apostolskoj pobudnici *Vita consecrata*, papa je posvećenim osobama već povjerio zadaću “da šire duhovnost za-

49 Usp. A. Boni, *Fraternità*, u: *Dizionario francscano...* 715-739; *S jasnoćom i odvažnošću...* 59.

50 *Nuovo millennio ineunte...* 43.

jedništva, prije svega unutar svojih redova, onda u samoj crkvenoj zajednici i izvan njezinih granica, otvarajući uvijek iznova dijalog ljubavi”⁵¹.

Mi, manja braća možemo i trebamo dati svoj doprinos *školi zajedništva* i u župnom pastoralu, jer smo nastali kao *kontemplativno-bratstvo-u-poslanju*: bratstvo smo u kojem se živi zajedništvo i u kojem se odgaja za zajedništvo; bratstvo u kojem se hrani sa stola Riječi; bratstvo koje ima svoj razlog postojanja u širenju te Riječi.

Konkretno se to događa ovako:

- Ukoliko smo *zajednica braće* koji se ljube u Gospodinu, koji daju prednost Božjoj riječi, koji se okupljaju oko euharistijskog stola, koji mole zajedno i žive zajedno, dijele međusobno poslove i projekte, razmišljanja i planiranja, vrijeme odmora i rekreacije. Danas, više nego li ikada, potrebno je *svjedočanstvo zajedništva*, pa i u svetosti, trebaju nam posvećene osobe koje su “*stručnjaci u zajedništvu*”⁵², koje je iznutra “iskovao Bog zajedništva”⁵³.
- *Uključivanjem svih članova u bratstvo*. Svjedočanstvo života mogu i trebaju dati sva braća koja ga sačinjavaju, klerici i laici, mladi i stari, zdravi i bolesni, u različitosti službi i vrednovanju svake karizme.
- *Stvaranjem uravnoteženoga odnosa* između vremena i prostora rezerviranog bratstvu i onoga posvećenog pastoralnim obavezama. To je veliki izazov našega vremena. Primjer Gospodina Isusa i sv. Franje, koji su uz intenzivni apostolat znali posvetiti Bogu i braći prikladno vrijeme, u molitvi i bratskom zajedništvu, može nam biti na pomoć u teškoj zadaći harmoniziranja dva bitna aspekta: *biti* i *činiti*, našega *ad intra* i djelovanja *ad extra*.

2. Bratstvo u službi zajedništva

Bratstvo koje u sebi živi istinsko ljudsko i duhovno zajedništvo ne može ne biti na službi zajedništva svih, polazeći od svojih župlja-

51 *Vita consecrata*... 51.

52 *Vita consecrata*... 46.

53 *Ripartie da Cristo*... 29.

na. Da bi moglo vršiti takvu službu, bratstvo mora poglavito biti:

- *bratstvo zajedništva i dijaloga* u kojem se živi istinski katolicitet, otvoreno solidarnosti i univerzalnom bratstvu; mora biti redovnička obitelj vođena misionarskim duhom, osjetljiva na povezanost prostora i teritorijalnosti, osjetljiva na oblikovanje multikulturalnih zajednica, te otvorena suradnji s drugim župama i s dijecezanskom Crkvom.
- *bratstvo s pastoralnim planom*, domišljenim i življenim u bratstvu, u kojem svatko, budući da je član bratstva, može dati svoj doprinos. Ni gvardijan ni župnik nisu primili sve karizme, nego karizmu zajedništva, tj. dar vrednovanja svakog pojedinačnog talenta. Na isti način, u istoj logici zajedništva, treba promatrati odnos ove dvije figure, gvardijana i župnika, koji se često smatra neriješen ili bar problematičan u bratstvu koje se bavi župnim pastoralom.
- *bratstvo u kojem vlada suodgovornost*. Bratstvo koje gaji suodgovornost među svojim članovima, sposobno je posredovati vrednotu zajedništva: dajući odgovornost vjernicima-laicima; potičući raznolikost darova, osobnih karizmi, službi; vrednujući suradnju s crkvenim pokretima; ispravno vrednujući važnost i ulogu različitih župnih vijeća.
- *bratstvo koje zna surađivati s franjevačkom obitelji*. S posebnom pozornošću braća na župama trebaju poticati nazočnost i rad FSR-a i FRAME, poštujući njihovu neovisnost, ali isto tako pružajući im potrebnu formaciju i vodstvo za što bolje uključivanje u pastoralne aktivnosti župe, tako da mogu uspješnije širiti franjevačku svjetovnu duhovnost i angažirati se na promicanju kršćanskih vrednota u specifičnom svjetovnom okružju. Nazočnost FRAME predstavlja dodatnu mogućnost za mlade koji su u potrazi za smislom, za istinskim duhovnim iskustvom, susretom s evanđeljem i uključivanjem u život Crkve.
- *bratstvo koje je svjesno da je poslano u ime provincijskog bratstva* i da živi u zajedništvu s njime, u skladu s provincijskim pastoralnim planovima evangelizacije.
- *bratstvo koje živi konstruktivni odnos zajedništva s biskupijom*:

naročito njegujući “stvarne i prijazne odnose s biskupima”, ne zaboravljajući nikada da “ljubiti Krista znači ljubiti Crkvu u njezinim osobama i institucijama”⁵⁴, kako je činio sv. Franjo; zatim sudjelovanjem i prihvaćanjem smjernica i pastoralnih programa koje treba usvojiti i živjeti na franjevački način. Taj franjevački stil rada treba biti jasno utvrđen u ugovoru sklopljenom između biskupije i provincije, da bi smo očuvali našu karizmu, koja je dar Duha Svetoga svojoj Crkvi (GS 53).⁵⁵

- *bratstvo koje se služi “mi” metodologijom.* Ona se sastoji u pridavanju duha bratstva, dijaloga i zajedništva svim vidovima župnog pastora: u metodologiji planiranja, u načinu organiziranja zajednice, u odnosima s drugim lokalnim društvenim skupinama, s drugim religijama, s različitim kulturama.

Prijedlozi za razmišljanje o dimenziji zajedništva

- Čitati, razmatrati i suočiti se s tekstovima:
- Iv 15,1-17; Mt 18,15-22; 1 Kor 12,1-30.
- NPr 5; PPr 10; TestSien 3.
- GK 38; 39; 40; 42; 52; 55; Riempire... 69-72; 86-87; Ratio Formationis... 19-21; Il Signore ci parla... 31.
- Evangelii nuntiandi... 77; Vita consecrata 41-42; 46; 48-52; 54-56; Ripartire... 28-32.

2. *Koji aspekti zajedništva su prisutni u životu bratstva a koji u župi? Nakon zajedničkog prosuđivanja prihvatiti ili osnažiti neke inicijative.*

54 *Ripartie da Cristo...* 32.

55 Usp. Congregazione per i religiosi e gli istituti secolari e Congregazione per i vescovi, *Mutuae relationes*, Note direttive, 1979., 57b. Po našem zakonodavstvu a i opće crkvenom zakonodavstvu, ugovor koji potpisuju biskup i provincijal, na koga spada prihvaćanje župa, je obvezujući. Svrha tog ugovora je utvrditi dužnosti i prava provincije, bratstva i župnika, kao i prava i dužnosti dijecezanskog biskupa, naročito sačuvati naš franjevačku karizmu, jer trebamo voditi župu kao manja braća.

4. Zadovoljni među siromasima i mirotvorcima (diaconia)

“Sam me Gospodin doveđe među njih i bio sam s njima milosrdan. I odlazeći od njih, ono što mi se činjaše gorkim pretvori mi se u slast duše i tijela” (OR 2-3).

“I trebaju se veseliti kad se druže s priprostim i prezrenim osobama, sa siromasima i nemoćnima, bolesnima i gubavcima, te s onima koji kraj puta prose” (NPr 9,3).

“Gospodin mi je objavio pozdrav da govorimo: Gospodin ti dao mir” (OP 27).

Riječ i liturgija imaju svoj prirodni razvoj u ljubavi. Između riječi, liturgije i ljubavi postoji duboka međuovisnost, kako to možemo ustvrditi kod Gospodina Isusa: On koji je objaviteljska Riječ, postao je najuzvišenija liturgija darovavši se kao “oltar, žrtva, svećenik” i neizmjerena ljubav, time što je “u svom smrtnom životu prošao svijetom čineći dobro i liječeći sve one kojima je bilo ovladalo zlo”⁵⁶. I u životu sv. Franje nailazimo na ovu duboku povezanost: prihvaćena i razmatrana Riječ uzdiže se u oduševljeno slavlje i konkretizira se u bratskoj ljubavi.

Franjina ljubav je posebno usmjerena prema zadnjima u društvu, prema onima koje naziva *minores*, koji su često odbačeni od društva, marginalizirani ili koji malo vrijede, jer su bolesni i slabi, ili su prosjaci. U toj naklonosti prema siromasima i slabima, Franjo želi počastiti samoga Svevišnjega koji je izabrao *put malenosti* kako u utjelovljenju tako i u sakramentu na oltaru, u kojem se htio poniziti i sakriti pod “poniznom prilikom kruha” (2P 28). Siromašak je htio usvojiti Božji način, koji se lišio božanske naravi, uzevši lik sluga, postao je poslušan sve do smrti na križu (usp. Fil 2,5-8), bio je “siromašan i stranac” i “živio od milostinje, on i Blažena Djevica Marija i njegovi učenici” (NPr 9,5). Stoga je on čvrsto odlučan slijediti Gospodinov primjer te potiče i svoju braću da to isto čine: “Sva braća neka nastoje nasljedovati poniznost i siromaštvo Gospodina našega Isusa Krista” (NPr 9,1).

⁵⁶ V. uskrsno predslavlje; VIII. zajedničko predslavlje.

“Mir između neba i zemlje, mir među narodima, mir u srcima našim”, tako recitira u nedjeljnom himnu na jutarnjoj koji čini se doslovno odslikava mirotvorno i izmireno Franjino srce koji je svima htio uputiti pozdrav-poruku mira koji mu je Gospodin objavio: “Gospodin ti dao mir!” (OR 23). Uvjeren da samo od Boga dolazi pravi mir, on se osjećao tako ispunjen ovim Božjim darom da ga je želio navijestiti svima.

1. Bratstvo – svjedok malenosti

Malenost izražava način *kako* se živi franjevačko bratstvo u župi. Malenost treba isijavati iz cjelokupnog stila braće, preko siromašnog života, poniznog držanja, obilježenog pouzdanjem u Boga, sposobnog za obdarivanje drugih, te preko solidarnosti s najsiromašnijima i patnicima, stavljajući se radosno na uslugu svima, i imajući kao uzor pred sobom sliku Isusova *pranja nogu* učenicima.

Braća koja rade u župi trebaju ponizno smatrati sve druge višima od sebe (usp. Fil 2,3), tako da mogu biti oruđe mira i pravednosti, posvetiti se promicanju ljudskog dostojanstva i obranom ljudskih prava, zaštitom ambijenta i života u svim njegovim pojavnostima. Trebaju proučavati socijalni nauk Crkve, odgajati za mir i promicati mir ondje gdje vladaju konflikti, svjedočeći bliskost sa siromasima, bolesnima, patnicima, marginaliziranim, tražeći razloge toga stanja i načine kako da im pomognu da postignu dostojanstven život, uvijek svjesni da se nalaze u poslanju u srcu svijeta.

Župa povjerena manjoj braći, u malenosti nalazi neiscrpno bogatstvo koje može ponuditi drugima: ona nudi “manjega” Boga koji se rodio kao djetesce i u zajam uzeo odijelo od tijela, Boga koji putuje kao stranac i hodočasnik putovima ovoga svijeta, nemajući gdje glavu nasloniti, Boga koji dopušta da ga uhvate i pribiju na križ, koji umire u ljubavi prema braći, koji se daruje svaki dan kao hrana života: tko se može bojati takvoga Boga? Navještaj Boga koji spašava, postavši sluga, dotiče najveće dubine ljudskog srca – takav Bog može smekšati i najtvrdja ljudska srca. Svjesni ove neizrecive milosti, braća se trebaju truditi da ovaj navještaj bude najprije posvjedočen životom, prije nego riječju, trebaju živjeti malenost kao nešto što je sam utjelovljeni Bog želio usvojiti kao svoje. Sve to moraju raditi bez

hvale i oholjenja zbog dobrih djela i riječi koje Bog čini i govori po njima, nego sve trebaju uzvratiti Njemu koji je istinski tvorac svega dobra (usp. NPr 17,6; OP 2,3; 8,3; 17,1; 18; 21,2; 28,1).

2. Bratstvo koje služi usred svijeta

“Kao hodočasnici i stranci u ovom svijetu, služeći Gospodinu u siromaštvu i poniznosti” (PPr 6,2).

Mi živimo bratstvo kao manji u središtu svijeta, dijeleći s drugima, naročito sa siromasima, znake života i smrti, ponavljajući “Isusov način postojanja i djelovanja”⁵⁷. Župa vođena u franjevačkom stilu malenosti mora uvijek imati pred očima Gospodina Isusa koji je sam sebe oplijenio i ponizio da bi mogao biti poslušan Očevu nauku. Veliki *dar malenosti* koji je Gospodin dao Crkvi i svijetu, preko Franje i njegovih sinova, daje župnom pastoralu posebno i nezamjenjivo obilježje koje samo po sebi postaje veliko svjedočanstvo i snažna evanđeoska poruka.

Ako se želi živjeti malenost u župnom pastoralu, potrebno je:

- *živjeti među ljudima u stavu služenja*. Živeći među ljudima lakše je uživjeti se u njihove probleme, bolje se razumije i lakše se sudjeluje u njihovoj sudbini. Sudjelovanje u životu ljudi oko nas, dopušta nam da iskusimo prvi način evangelizacije, a to je *osobni kontakt*: to je skroman i siromašan način koji ne iziskuje velika sredstva, a ipak je vrlo učinkovit. Njime se nasljeduje Dobrog pastira koji je uvijek pridavao najveću važnost osobnom susretu s ljudima;
- *biti znak različitih odnosa*. To uključuje: *promoviranje evangelizacije* koja njeguje poboljšanje odnosa između svijeta i vjere, između društvenog života i života vjere, između politike u najširem smislu i evanđelja; *odgoj* za socijalno-politički i kulturni angažman, po smjernicama socijalnog nauka Crkve i po franjevačkoj viziji čovjeka, drukčijoj viziji moći, mira, dobra i prirode; *njegovanje suradnje* s FSR-om i FRAMOM, naročito u zadaći promocije čovjeka i nazočnosti u društvu, te u obliku organiziranog služenja; uključivanje nastavnika, ljudi od kulture

57 *Vita consecrata...* 22.

i političare, potičući ih da usvajaju vrednote Kraljevstva te da aktivno i solidarno sudjeluju u socijalnim projektima župe.

- *biti trijezni i radosni.* To hoće kazati da se ne trebamo uzdati u moćna i skupa sredstva, ni kada je riječ o humanitarnim akcijama ili društvenom razvoju, nego ćemo radije koristiti siromašnija sredstva, tako da možemo biti proročka kritika obožavanja potrošačkih idola suvremenog svijeta; njegovati kulturu skromnosti i trezvenosti, kulturu esencijalnoga i to s radošću koja proizlazi od oslobođenosti robovanja stvarima.
- *biti siromašni.* Braća koja služe u župama trebaju se stalno podsjećati da je redovnički život “živa egzegeza” evanđeoskog odlomka o posljednjem sudu (usp. Mt 25,31ss). Stoga se trebaju brinuti za gladne, žedne, strance, bolesne, utamničene i druge potrebite. Briga za siromašne, “koji su naši učitelji” (GK 93 § 1), neće se izvršavati u obliku puke socijalne asistencije, nego kroz približavanje, prisutnost, slušanje, promicanje ljudskog dostojanstva, udruživanja u kojima će imati mjesta svi, te kroz različite oblike solidarnosti. Povrh svega radi se izlaženju u susret siromasima, darivanju vlastitoga vremena za njih, o ulaganju snaga uma i srca kako bi se tražila zajedničkog rješenja za njihove probleme. To će biti moguće ukoliko je župa “slobodna od različitih utjecaja i ovisnosti”, „siromašna i prijateljska prema najsiromašnijima, gostoljubiva za svaki oblik starog ili novog siromaštva“⁵⁸. Posebnu pozornost treba posvetiti onima koje karakterizira lišenost, riječ “bez”: ljudi bez posla, bez zemlje, bez krova, bez dokumenata, bez obrazovanja, kao i narkomanima, bolesnima od AIDS-a, onima koji su prisiljeni na prostituciju, osobama čija budućnost ovisi o lokalnim moćnicima koji upravljaju politikom. Duh koji treba nadahnjivati sve ove djelatnosti jest naš “*proprium*”, naša vlastitost: nasljedovanje siromašnoga Krista.
- *biti kvasac bratstva* koji će otvoriti crkvenu zajednicu vanjskom okruženju, da bi mogli biti kvasac bratstva, zalaganja za život, za mir, za pravednost, za siromašne, za ekumenski i međureligijski dijalog i dijalog kultura, tražeći u drugim religijama i

58 Ivan Pavao II., *Ecclesia in Europa*... 105.

kulturama “sjeme Riječi i tajnu Božju prisutnost” (GK 93 § 2); da mogu pružiti kršćanskim laicima odgovarajući odgoj u svrhu njihove aktivne nazočnosti u društvu, kao i u političkom angažmanu;

- *biti pjevači stvorenja*. Župa koju vode franjevci mora podići svoj glas protiv sadašnjeg uništavanja i siromašenja *sestre naše majke zemlje*, usvajajući stavove koji je vrednuju i poštuju, nasljeđujući u tome primjer sv. Franje koji je kontemplira i opjevava kao *pokaznicu* Božje ljepote;
- *biti u Božjoj ljubavi*. Prije svake inicijative i aktivnosti treba se uvijek prisjetiti da samo onaj koji prebiva u Božjoj ljubavi može biti sposoban privući druge i služiti im na djelotvoran način, naročite siromašnim i potrebitim. U Božjoj se ljubavi aktivira njegova snaga, jedina koja može dati uspjeh svakom pastoralnom djelovanju, “koja se ne temelji na ljudskoj snazi, nego na snazi Uskrsloga”⁵⁹.

Prijedlozi za razmišljanje o dimenziji služenja

1. Čitati, razmatrati i suočiti se s tekstovima:
 - Mt 5,1-2; 6,24-34; 20,24-28; Fil 2,1-11.
 - PPr 3,10-14; 5; 6; NPr 4; 5; 6; OR 19-23.
 - GK 64-71; 93; 96; 97; *Riempire...* 120; 121; 149-164; *Ratio formationis...* 22-25; 88; *Il Signore ci parla...* 28; 35.
 - *Lumen gentium* 8; *Gaudium et spes* 40; *Evangelii nuntiandi...* 29; 30; 31; 37; 38; *Nuovo millennio ineunte...* 49-52; *Vita consecrata* 82; *Ripartire...* 36.
2. *Koji aspekti dimenzije služenja su prisutni u životu bratstva a koji u župi? Nakon zajedničkog prosuđivanja prihvatiti ili osnažiti neke inicijative.*

59 Ivan Pavao II., *Redemptoris missio*, Enciklika, 1990., 23.

5. Poslani cijelom svijetu (*missio*)

“Jer vas je zato poslao u cijeli svijet da riječju i djelom svjedočite za njegov glas i da svima obznanite da je svemoguć samo on” (2P 10).

Sinoda o *Božjoj riječi u životu i poslanju Crkve* posjetila nas je da Riječ ima *glas* – objavu, da ima *lice* – Isusa Krista, da ima *kuću* – Crkvu, da ima *put* po kojem valja ići – poslanje, misiju.⁶⁰ Sam Isus je postao put, da bi mogao prispjeti svima i posijati sama sebe u srca ljudi, kao Riječ Očevu. Svaki navjestitelj evanđelja, idući njegovim stopama, prošao je putovima svijeta na evanđeoskoj sjetvi. Tako je bilo i s Franjom koji je put smatrao vrlo djelotvornom propovjedaonicom za naviještanje Božje riječi.

Ako je potrebno biti s Gospodinom da se bude njegovim učeni-
kom, slušajući i čuvajući njegovu riječ, onda je potrebno biti poslan u njegovo ime, da se bude njegov apostol. U tom smislu *biti* i *ići* stavljani su u jedan životni odnos, gdje oba ova elementa postaju neophodni jedan za drugoga: da bi mogli poći naviještati Riječ, potrebno je prvo *biti* s Riječju; isto tako, biti s Riječju potiče nas da *pođemo* naviještati tu Riječ.

1. *Bratstvo živi poslanje*

Za Franju je od početka bilo jasno koja je svrha Reda koji je osnovao: “Idite, predragi, dvojica po dvojica u različite krajeve svijeta, navješćujte ljudima mir i pokoru za oprostjenje grijeha” (1Čel 29). Bilo ih je tada svega osmorica. On ne odustaje od toga svoga uvjerenja ni pred pozivom kardinala Hugolina da ograniči svoje djelovanje: “Gospodine, mislite li vi ili vjerujete li da je Bog poslao braću samo za ovu pokrajinu? Ali ja vam uistinu kažem da je Bog izabrao i poslao braću na dobro i spasenje svih ljudi u cijelome svijetu” (Cass 82).

Upravo pozivajući se na početke i sjećajući se mnoštva misionara koji su tijekom povijesti ispunili zemlju Kristovim evanđeljem,

⁶⁰ Usp. *Messaggio finale del Sinodo dei Vescovi*, 2008.

Red se danas razumijeva kao *kontemplativno-bratstvo-u-poslanju*: Bratstvo koje i dok boravi s Bogom, ne prestaje biti bratstvo *manjih* koje je poslano donijeti Radosnu vijest čitavome svijetu; bratstvo koje kreće na put s istim Kristovim programom koji se može sažeti u jedan izraz: “srce koje vidi”⁶¹, uvjeren “da u dubini ljudskog srca, kulturâ i religijâ, postoji žeđ za *živom vodom*”⁶².

Godine 1982., Ivan Pavao II., obraćajući se fratrima koji su se spremali započeti pučke misije u Rimu, izrekao je ove riječi: “Idite i vi muškarcima i ženama našega vremena! Ne čekajte da oni dođu k vama! Nastojite vi pronaći njih! Ljubav nas nuka na to. Isusove riječi: *idite po svem svijetu...*, koje daju evangelizaciji univerzalnu dimenziju bez ikakvih granica, nailaze na izvrsnu podudarnost u vašoj duhovnosti koju karakterizira itinerancija.”⁶³ U tom poticaju papa nas jednostavno podsjeća na naš poziv, onaj da *idemo u susret*, da *ne čekamo*, da *tražimo* našu braću, naglašavajući da ta dimenzija proizlazi iz ljubavi, da je, štoviše, oblikovana po uzoru na Božje djelovanje: “U Isusu Kristu, zaista, Bog ne samo da govori čovjeku, nego ga traži.”⁶⁴

Župno bratstvo živi i organizira misionarsku dimenziju kao navlastiti zahtjev ljubavi. Zato, izbjegavajući sva iskušenja intimističkog života, nastojat će na svaki način da onaj Kristov zahtjev *idite* stalno odzvanja u životu i djelovanju bratstva. Svako pastoralno planiranje imat će stalno na pameti to Kristovo i Franjino *idite*. Uostalom, nije li misija, nije li poslanje najjasnija *paradigma* svakog pastoralnog djelovanja, *primjer* po kome se treba ravnati u svakom pastoralnom planiranju i projektu? Nije li poslanje “najuzvišeni-ji izraz uzdarja” koji manji brat prikazuje Bogu za dar primljena poziva”?⁶⁵

Ne trebamo skrivati da sklad između ove dvije dimenzije: *biti* i *ići*, nije u župi uvijek lagano ostvariti. Postoji prije svega rizik da ono *biti* ne bude uvijek u misionarskom duhu. Radi se o *pastoralnim iskuš-*

61 *Deus caritas est...* 31.

62 Ivan Pavao II, *Ecclesia in Asia...* 18.

63 Ivan Pavao II, *Discorso ai francescani impegnati nella Missione al popolo*, Roma, 15.11.1982.

64 *Tertio millennio adveniente...* 7.

65 Usp. *Documento di Córdoba (Argentina)*; Congresso Latinoamericano OFM, 2008., 4.

njima koja uvjetuju franjevačko vođenje župe, zamagljujući horizonte univerzalne Crkve i cijeloga svijeta. Pogledajmo neke od tih kušnji:

- zadovoljiti se vjernicima koji pohađaju župu, zadovoljiti se očuvanjem postojećeg i konzerviranjem tradicionalnih oblika, onoga što i kako se oduvijek radilo;
- ostati „zatvoreni“ u sakristije i samostane, svodeći pastoralni rad samo na slavljenje sakramenata;
- baviti se previše sporednim stvarima, uz rizik da one postanu prave opasnosti, kao što su pretjerana birokratizacija, funkcionalizam, demokratizam, pretjerano planiranje koje više sličí menadžerstvu nego pastoralu, „gomilajući često glomazne strukture koje i nisu baš neophodne”⁶⁶;
- trošiti puno energije na poslove, na organiziranje različitih inicijativa, a mnogo manje na formiranje osoba;
- prenaglašavati svećenički, klerikalni aspekt franjevačke karizme;
- ne razvijati franjevačku specifičnost u upravljanju župom.

Upravo, da bi se izbjegao pastoral konzerviranja i zatvaranja, ponavljanja i prenaglašavanja nekih sporednih elemenata, franjevačko župno bratstvo treba napraviti neku vrstu *kopernikanskog obrata*, obnavljajući tipične oblike naše duhovnosti i nastojeći konstantno oko *franjevačkog stila poslanja*, prisjećajući se uvijek da je misijska evangelizacija razlog postojanja našega Reda, tako da to bratstvo postane:

- *Bratstvo koje privlači* svojim životnim svjedočenjem koje čini vidljivim i privlačnim osobu Isusa Krista, prvoga Očevog misionara, šireći miris i želju za svetošću, za kojom ljudi uvelike osjećaju potrebu; bratstvo koje privlači zalaganjem braće da budu više svjedoci evanđelja nego učitelji, živeći blaženstvo u bratskom ispravljanju i živeći uvijek “podložni drugima” (OP 20, 4). Bratstvo koje je svjesno da je prva pastoralna opcija svetost, koja se živi i preporučuje, kao “visoko mjerilo” kršćanskog života.⁶⁷

66 Usp. *Il presbitero, pastore e guida della comunità...* 29.

67 Usp. *Nuovo millennio ineunte...* 30-31.

- *Bratstvo na putu.* Bratstvo sposobno svjedočiti, dok s jedne strane privlači vjernike, s druge mora biti sposobno ići u susret obiteljima koje ne pohađaju župu da ih sasluša, ohrabri, pokaže im solidarnost i podijeli s njima vlastitu vjeru. Bratstvo treba biti privučeno i poći u susret osobama koje su pogođene bolešću, patnjom, isključenošću, jer ti potrebiti možda nemaju druge uši koje bi čule njihovu patnju. Moraju ići u ona područja svijeta koji još nisu obasjana svjetlom evanđelja, kao što su svijet komunikacija, umjetnosti, kulture, ekonomije, politike, svijet spektakla.⁶⁸ Dakle, riječ je o bratstvu koje se osjeća poslano od svoga Gospodina, “koje kao svoju obuću ima žar naviještanja Radosne vijesti” (Ef 6,15), a u srcu želju da daruju vjeru “koja se osnažuje darujući se”⁶⁹.
- *Gostoljubivo bratstvo* koje je sposobno slaviti različite općeljudske i duhovne susrete, pružiti srdačnu dobrodošlicu svima, polazeći od slušanja, od sakramenta pomirenja i službe tješnja. Riječ je o bratstvu koje zna primiti i one koji se nalaze izvan granica Crkve: doista, “redovnički život se ne može zadovoljiti da živi samo u Crkvi i za Crkvu, nego on mora zajedno s Kristom ići u susret drugim kršćanskim Crkvama i drugim religijama, te svakom muškarcu i ženi koji ne ispovijedaju nijedno religiozno uvjerenje”⁷⁰.
- *Proročko bratstvo.* Po uzoru na Franju, koji je “sav postao jezik” (1Čel 97), franjevačko župno bratstvo bratskim životom, liturgijom, zajedničkim programom propovijeda i proklamira Riječ koja *poziva*, koja predlaže ono što je dobro i lijepo, koja rasvjetljuje vrednote života. To proročko bratstvo ustaje u obranu siromašnih, dajući svoj glas onima koji nemaju glasa; hrabro prokazuju zla ovoga svijeta “mačem Duha svetoga, odnosno Božjom riječju” (Ef 6,17); čini nove korake, danas naročito rječite, jer su alternativa vladajućim, kao što su: promjena stila života, tj. prihvaćanje skromnijeg, evanđeoskog načina života, odlučujući se za siromašnija sredstva, za konkretnu blizinu s marginaliziranima, za solidarnost sa slabima.

68 Usp. *Redemptoris missio*... 37.

69 *Redemptoris missio*... 2.

70 *Ripartire da Cristo*... 40.

- *Bratstvo s uvijek "otvorenim" vratima* je ono bratstvo koje zna uskladiti samostanski red s radnim ritmom ljudi. Bratstvo koje, budući je po svojoj naravi hodočasničko i stranac na zemlji, gaji urođenu naklonost prema strancima i hodočasnici, onima koji su se izgubili na kompliciranim životnim putovima ili prema onima koji su izgubili nadu i pomirili se da budu na marginama društva.

2. Misionarsko bratstvo izgrađuje misionarsku župu

Budući da je sastavljeno od fratara koji su misionari po zvanju i po karizmi, franjevačko župno bratstvo živi u univerzalnoj misijskoj dimenziji i vođeno je željom da svi stanovnici župe upoznaju Krista i iskuse njegovu ljubav. Svjesni da evangelizacija danas mora biti "nova u svom žaru, svojim metodama i izražajima"⁷¹, bratstvo želi oživjeti *franjevačku misionarsku dimenziju* i uključiti je u evangelizaciju župe, tako da župa postane:

- *Župa misionara*. U Crkvi, koja "tijekom povijesti nastavlja samu Kristovu misiju"⁷², župa želi unutar svojih granica uspostaviti jedan dio Božjega kraljevstva, trudeći se oko pomirenja, oprosta, mira, prihvaćanja stranaca, pravde i istine. Evangelizacijsko bratstvo dijeli na poseban način s crkvenom zajednicom njezinu samosvijest i duhovnost, njezinu nakanu da posreduje kršćanima svijest o njihovom misijskom pozivu, da potakne i probudi zvanja za misiju *ad extra*. Na taj način evangelizirani laici, postaju sa svoje strane evangelizatori, misionari u svojoj župi i u misijama *ad extra*. Župa misionara svakodnevno usvaja ova tri stava: *slušati – prihvatiti – poći*.
- *Župa u kojoj odzvanja prvi navještaj evanđelja*. "Navještaj – doista – ima trajnu prednost u misijskom djelovanju."⁷³ Župa koja dopušta da je "zahvati apostolski žar propovijedanja, koji je uslijedio poslije Duhova"⁷⁴, postavlja *prvi navještaj* kao ugaoni kamen evangelizacije. Budući da je upravo to ono što rađa

71 Ivan Pavao II., *Discorso all'Assemblea del CELAM*, Haiti, 9. 3. 1983.

72 *Katekizam Katoličke crkve*, br. 852.

73 *Redemptoris missio*... 44.

74 *Nuovo millennio ineunte*... 40.

vjeru, župa se prije svega obraća onima koji ga ne poznaju, kao i pripadnicima drugih religija, ili onima koji ga još ne prihvaćaju, ili su napustili taj navještaj, ili ga zaboravili, ili još uvijek razmišljaju o svojoj odluci, nalazeći se pred jednom vrstom „supermarketa“ religija i duhovnosti, danas naročito izobilnim. Pored *prvog navještaja*, kao njegov prirodni razvoj, ne može nedostajati „eshatološko sjećanje“ na Gospodinov slavni dolazak, sjećanje na budućnost koja nadom ispunja našu sadašnjost, još više, sadašnjosti daje smisao.

- *Župa u kojoj vlada dobra komunikacija* – pomoću *razumljivog i uvijek prikladnog rječnika* za djelotvoran navještaj – pripovijeda Božju riječ riječima današnjega čovjeka. To je župa koja je uvjerena da je dijalog najbolja metoda evangelizacije i stoga u dijalogu vidi pravu vježbaonicu u kojoj će se naučiti otvorenosti i sposobnosti slušanja, prihvaćanju i vrednovanju drugoga, poštujući identitet drugoga. Da bi se ta komunikacija mogla dogoditi, potrebno je, kao što kaže Pavao VI., „gledati svijet s neizmjernom simpatijom“⁷⁵.
- *Župa-obitelj* je ona koja ohrabruje prenošenje vjere u obitelji, „kućna Crkva“⁷⁶, izgrađujući župnu zajednicu sve više kao jednu otvorenu i gostoljubivu obitelj, sa svojim različitim službama, naročito laičkim, gdje svatko može pronaći odgovarajuće mjesto za osobni poziv i konkretnu mogućnost da stavi na raspolaganje vlastite darove koji su znakovi prisutnosti jednoga Duha; u župi-obitelji evangelizacija uključuje sve članove Božjega naroda potičući ih da žive svoje kršteničko svećenstvo, polazeći od prenošenja vjere u kršćanskim obiteljima, u kojima odgovorni uče „iz usta svih vjernika, jer u svakom vjerniku puše Duh Sveti“⁷⁷; i u kojima se nastoji postići jedinstvo koje nikada nije uniformiranost, nego organska integracija legitimnih razlika.
- *Župa s klaustom* „bez granica“ razvija i konkretno surađuje na nekim misijskim projektima *ad gentes*, po mogućnosti na projektima Reda, potičući stvaranje misionarskih skupina u

75 Pavao VI, *Discorso alla grotta di Betlemme*, 6.1. 1964.

76 Ivan Pavao II., *Familiaris Consortio*, Apostolska pobudnica, 1981, 21; Usp. *Ecclesia in Africa...* 36 i 92.

77 Usp. *Nuovo millennio ineunte...* 45

kojima se može upoznati s jednom vrstom “misionarskog katekizma”, što su ustvari bezbrojni tekstovi crkvenog učiteljstva i tekstovi Reda nadahnuti misijama. Jednom tako formirani laici mogu nam također pomoći da iznova preispitamo oblike našeg misionarskog rada.

- *Župa osjetljiva i strasno zauzeta za siromahe svake vrste* koji su na njezinom teritoriju, promovirajući različite oblike služenja i karitasa unesrećenima i potrebitima; župa koja se angažira u službi *promicanja mira*, svjesna da je oruđe Božjeg mira; angažirana u *službi pomirenja* među razdijeljenim, među različitim kulturama, pomirenja s majkom zemljom, *sa svakim stvaranjem* u kome se zrcali slika Božja, služba pomirenja koja se vrši u radosnoj zahvalnosti Stvoritelju.
- *Župa s Franjinim srcem*. U takvoj župi cvjeta *savršeno veselje* osjećajući se “malo stado” predvođeno dobrim pastirom, kome s povjerenjem povjeravamo svoj put i život župe, svjesni da u pastoralu pobjeđuje njegovo obećanje: “Ja sam s vama sve do svršetka svijeta” (Mt 28,20).

Prijedlozi za razmišljanje o misijskoj dimenziji

1. Čitati, razmatrati i suočiti se s tekstovima:

- Mt 28,16-20; Iv 20,19-23; Dj 1,6-8.
- NPr 16,1-13; PPr 12,1-4a.
- GK 116-118; *Riempire...* 143-148; 165-175; *Ratio formationis...* 32-33; 84; 85; 90; *Il Signore ci parla...* 3; 36; 37.
- *Ad gentes* 1; *Evangelii...* 51-56; *Redemptoris missio* 33-34; 37-38; 71-74; *Vita consecrata* 77; 97-103; *Ripartire ...* 37-38.

2. *Koji aspekti misijske dimenzije su prisutni u životu bratstva a koji u župi? Nakon zajedničkog prosuđivanja prihvatiti ili osnažiti neke inicijative.*